

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

STUDIE

Civila och semiprofessionella för inledande åtgärder vid räddningsinsats

En enkät- och intervjusammanställning

**Civila och semiprofessionella för inledande åtgärder vid räddningsinsats
– En enkät- och intervjusammanställning**

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för brand och räddning (RO-BR)

Text: Andreas Forsberg, Stefan Haggö, Johan Lindström,
Morgan Palmquist, Robert Skyllberg Averin samt Stefan Särdaqvist.

Publ nr: MSB2096 – maj 2023
ISBN: 978-91-7927-317-0

Förord

Denna sammanställning är framtagen av en projektgrupp vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) bestående av Andreas Forsberg, Stefan Haggö, Johan Lindström, Morgan Palmqvist, Robert Skyllberg Averin samt Stefan Särdaqvist. Projektgruppen vill rikta ett varmt tack till er som besvarat enkäten samt deltagit i intervjuerna!

Sammanfattning

En kommun får överlåta åt andra att vidta inledande åtgärder vid räddningsinsatser för att dessa ska kunna komma igång så fort som möjligt. För att kunna stötta kommunerna i att utveckla ett sådant arbete genomförde MSB en enkätundersökning om, och i så fall hur, man använder sig av möjligheten. Enkäten följdes upp av en intervjustudie.

Enkäten skickades under sommaren 2021 till Sveriges 158 räddningstjänstorganisationer och 56 svar inkom. En tredjedel använder eller har avtal om inledande åtgärder: med civila i huvudsak som privatpersoner boende med lång insatstid från brandstationer samt med semiprofessionella i form av väktare och omsorgspersonal. Det handlar om räddningsinsatser i första hand vid brand i byggnad och brand utomhus men också trafikolycka och drunkning, samt sjukvårdslarm (som dock regleras av annan lagstiftning än lagen (2003:778) om skydd mot olyckor). En fjärdedel av de svarande avser att använda eller träffa avtal inom de närmsta åren. Utbildningstid, -intervall och -innehåll varierar men är generellt anpassad efter typ av räddningsinsats. Den släckutrustning som finns tillgänglig är i de flesta fall pulversläckare, hos vissa semiprofessionella kompletterad med släckgranat eller motsvarande eller pulverlans. Alarmering och kommunikation sker antingen via mobil (mobilapp eller sms) eller, för vissa semiprofessionella, via Rakel. Uppföljande samtal initieras manuellt.

Intervjustudien gjordes våren 2022 med ett urval av 16 räddningstjänster, för att få reda på vilket stöd kommunerna önskar från MSB samt vilka argument man har för och emot att överlåta åt någon annan att vidta inledande åtgärder vid räddningsinsatser. Det framgår att det finns några olika typer av arrangemang. Kommunalt upphandlade väktare som får uppdraget som ett tillägg vid upphandlingen är en tydlig grupp. Hemtjänstpersonal är en annan. Bland civila är mönstret inte lika tydligt och fenomenet flyter ihop med andra former av engagemang av civila, till exempel sms-livräddare. Att fler och andra grupper av framförallt kommunalt anställda skulle kunna engageras för inledande åtgärder tycks de flesta vara överens om. Bilden av insatstyper, utbildning, utrustning, kommunikation är samma som vid enkätstudien. Det stöd som önskas rör arbetsmiljö, organisation, juridik samt alarmering och samband. Dessutom finns önskemål om att sprida goda exempel och bygga upp nätverk. Argumenten för verksamheten är tidsvinsten vid den enskilda räddningsinsatsen men även strukturella vinster i ett större perspektiv med ökad delaktighet och bättre krisberedskap i stort. Slutsatserna ligger i linje med tidigare studier inom området.

Innehåll

SAMMANFATTNING	4
BAKGRUND	6
SYFTE	7
METOD	7
BEGREPP	8
ENKÄTSTUDIE	9
Metod	9
Resultat	10
1. Nuvarande avtal	12
2. Planerade avtal	13
3. Insatstyper.....	15
4. Utbildning.....	17
5. Utbildningens längd	18
6. Utbildningsintervall	19
7. Planerad utbildning	20
8. Utrustning	22
9. Alarmering	26
10. Larmutrustning.....	27
11. Uppföljande samtal.....	28
Diskussion – enkätstudie	30
INTERVJUSTUDIE	31
Metod	31
Val av frågor	32
Hur vi återger intervjuerna	33
Resultat	33
1. Resurstyp och avtal	33
2. Insatstyper.....	38
3. Utbildning och fortbildning	40
4. Utrustning	42
5. Alarmering och larmmottagning.....	44
6. Uppföljande samtal.....	45
7. Önskat stöd.....	47
8. Argument för och emot.....	48
Diskussion – intervjustudie	49
DISKUSSION	51
BILAGA 1: ENKÄTFRÅGOR	53
BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR ALT. 1	60
BILAGA 3: INTERVJUFRÅGOR ALT. 2	67

Bakgrund

Tidsfaktorn har en stor betydelse vid olyckor. Ju tidigare skadeavhjälpande åtgärder kan vidtas desto lindrigare konsekvenser kan väntas. För räddningsinsatser vid olyckor som kommunerna ansvarar för enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, LSO, har flera kommuner organiserat om sin verksamhet för att korta insattiderna, det vill säga tiden från larm tills dess att skadeavhjälpande åtgärder kan vidtas. Till exempel har många kommuner infört organisationer med första insatsperson (FIP) på stationer med räddningstjänstpersonal i beredskap.

Sedan 2021-01-01 får en kommun, genom de ändringar som infördes i 3 kap. 15 § LSO, överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Undantaget gäller inte vid statlig räddningstjänst. Det kan handla om en civil insatsperson (privatpersoner) eller semiprofessionella responsaktörer (t.ex. väktare eller hemtjänstpersonal). Propositionen¹ formulerar det så här:

...det införs ett nytt undantag om att kommunen får överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Med detta avses de första begränsade åtgärderna som vidtas för att avbryta eller begränsa ett skadeförlopp. Det kan t.ex. vara fråga om att försöka släcka en mindre brand med handbrandsläckare, larma andra personer på en olycksplats, använda livbojar vid drunkningstillbud eller vidarebefordra en lägesbild till räddningsledaren innan denne nått platsen. Uppgifter som är av sådan svårighetsgrad att det krävs ordinarie räddningstjänstpersonal kan dock inte komma i fråga.

¹ En effektivare kommunal räddningstjänst, prop. 2019:20/176, s. 77.

Syfte

Det är viktigt att en räddningsinsats kommer igång så fort som möjligt. Därför får kommunen överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Ett antal kommuner har redan kommit igång med ett sådant arbete, och MSB vill stödja kommunerna i och till en sådan utveckling.

Denna sammanställning utgör ett underlag för MSB:s fortsatta prioriteringar inom området. Att ta reda på vilket stöd kommunerna efterfrågar för att underlätta vid införande eller utveckling av koncept för civila eller semiprofessionella insatspersoner.

Syftet är också att inspirera kommunerna så att de själva kan driva på införande eller utveckling av koncept för civila eller semiprofessionella insatspersoner.

Metod

Detta arbete består av två delar: Den första är en enkätundersökning som genomfördes under 2021 och som bland annat ger svar på frågan hur vanligt det är att kommuner använder eller träffat avtal med andra aktörer om inledande åtgärder vid räddningsinsats.

Den andra delen består av en intervjustudie som genomfördes under våren 2022 med utgångspunkt i enkätsvaren. Två grupper av räddningstjänstorganisationer deltog i intervjuer. Dels sådana som redan använder eller har avtal med andra aktörer om inledande åtgärder och dels organisationer som inte avser att använda eller träffa sådana avtal inom de närmaste tre åren.

Begrepp

Propositionen (2019:20/176) definierar inte vilka aktörer som kommunerna kan nyttja för inledande åtgärder. Bedömningen är att det kan handla om såväl privatpersoner som aktörer som i sin yrkesroll kan vidta åtgärder vid olyckor som kräver en räddningsinsats.

Med civila insatspersoner, CIP, avses här de civila som på frivillig basis utför organiserade inledande åtgärder vid räddningsinsatser, alltså privatpersoner eller kort och gott civila.

Med semiprofessionella insatspersoner avses här de aktörer som inte har räddningstjänst som sin huvudsakliga profession men som kan utföra inledande åtgärder vid räddningsinsatser inom ramen för sin tjänsteutövning. Det kan exempelvis röra sig om väktare eller hemtjänstpersonal, eller kortfattat semiprofessionella.

Med första insatsperson, FIP, avses de professionella responsaktörer som har räddningstjänst som sin profession. De utför inledande åtgärder vid räddningsinsatser inom ramen för sin anställning vid räddningstjänsten. Det kan vara såväl befäl som brandmän som åker i egen bil till olycksplatsen i någon form av framskjuten enhet. Definitionen påverkas inte av varifrån en FIP utgår vid larm. Eftersom räddningstjänstpersonal i beredskap utför inledande åtgärder inom ramen för sin anställning vid räddningstjänsten blir de professionella responsaktörer trots att räddningstjänst inte utgör deras huvudsakliga profession.

Enkätstudie

Metod

I en enkät frågade vi kommunerna om de har eller planerar att ha avtal med, eller använder eller planerar att använda civila eller semiprofessionella för inledande, begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Enkäten i sin helhet med foljebrev finns som bilaga 1.

Enkätens syfte var dels att få en aktuell bild om civila eller semiprofessionella används i kommunerna, dels vilka aktörer det rör sig om. Enkäten syftade även till att skapa en bild över vilken utrustning som används, inte minst relaterat till olyckstypen brand men även i vilken utsträckning utbildning genomförs, hur larmning går till och om avlastande samtal genomförs.

Efter samråd med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, skickade MSB enkäten till Sveriges alla 158 räddningstjänstorganisationer. Svarstiden var mellan 2021-07-23 och 2021-09-08. Sammanställningen utgår från de 56 enkätsvar som kom in till och med 2021-09-28, vilket ger en svarsfrekvens på 35 procent. Faktum är att 57 svar inkom, men då en organisation svarat två gånger valdes ett av dessa. För att underlätta läsningen benämns organisationerna endast med den geografiska delen av namnet i den följande enkätredovisningen.

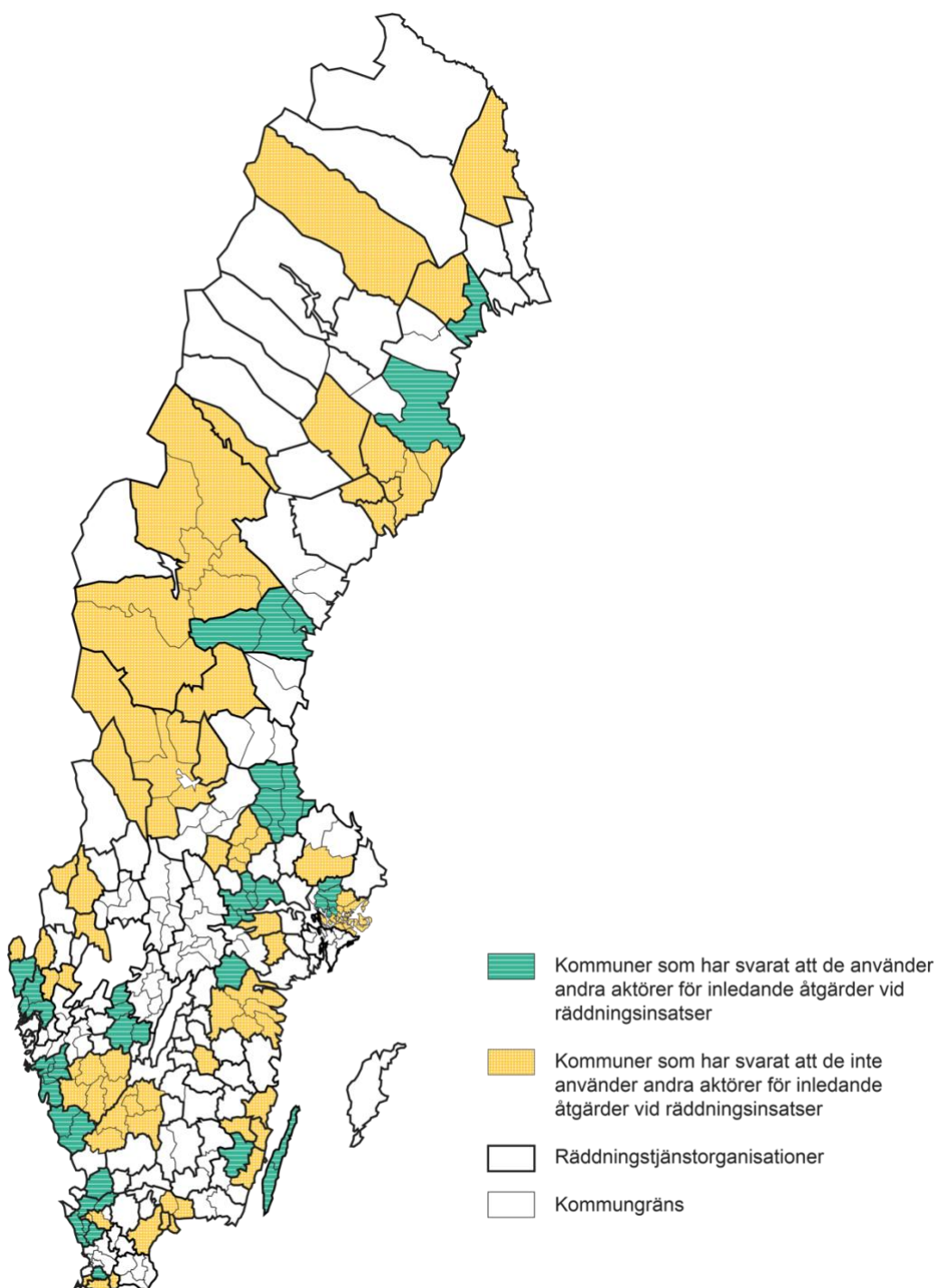
Dataunderlag till alla figurer och tabeller i denna rapport kommer från enkätsvaren.

Enkäten är avgränsad genom att inte omfatta FIP eller motsvarande professionella responsaktörer. Inte heller omfattas ickekommunala organisationer för räddningstjänst, exempelvis industribrandkårer eller frivilliga brandvårn. I de fall kommuner har preciserat svar som ”industribrandkår” i fritextsvar har dock även sådana svar redovisats i tabeller för den aktuella frågan.

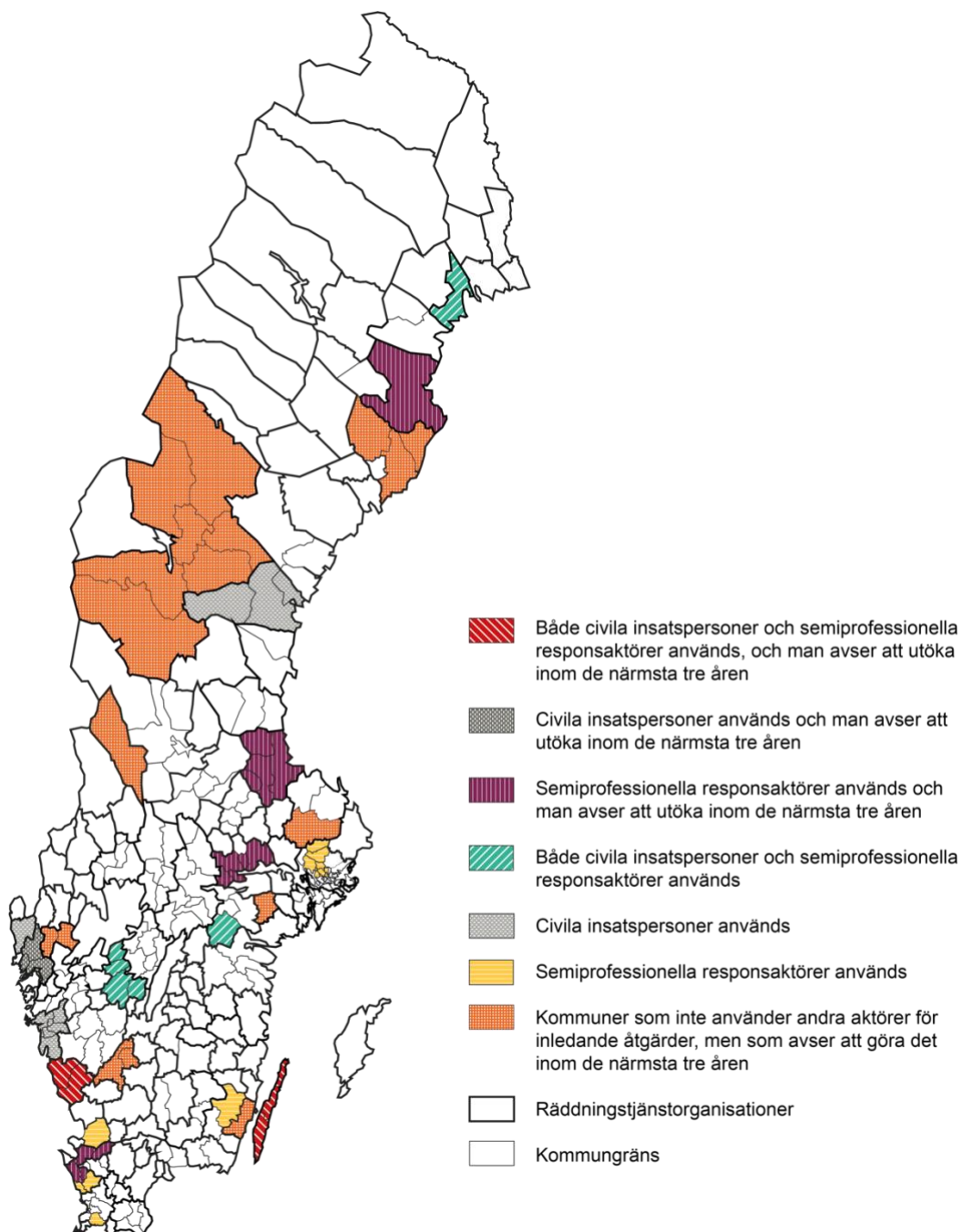
Resultat

Enkäten innehöll elva frågor, vilka här redovisas i samma ordning som i enkäten. Karta 1 och 2 visar övergripande dels vilka kommuner som besvarat enkäten och dels vad de svarat med avseende på resurser för inledande, begränsade åtgärder vid räddningsinsatser.

Karta 1. Översiktsbild av räddningstjänsters svar huruvida man använder eller inte använder andra aktörer för inledande åtgärder vid räddningsinsatser

Karta 2. Översiktsbild av vilka aktörer som kommuner använder eller planerar att använda för inledande åtgärder vid räddningsinsatser

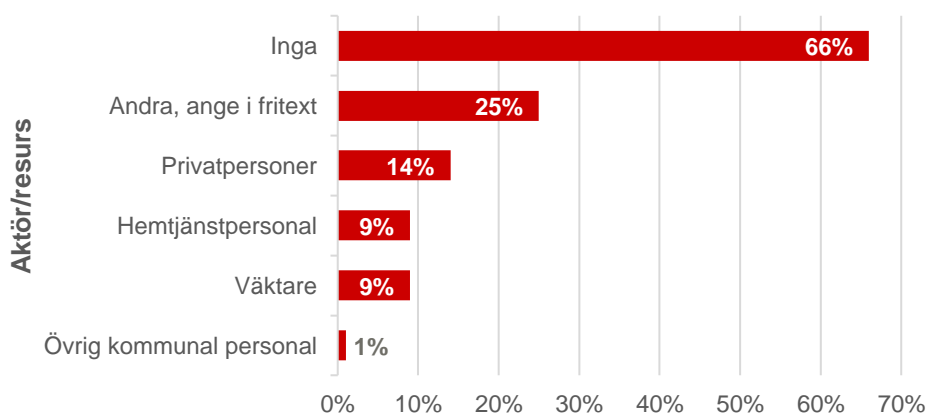

1. Nuvarande avtal

Fråga 1 var formulerad: Vilka resurser/aktörer använder/har kommunen avtal med för inledande åtgärder i dagsläget?

Av diagram 1 framgår att två tredjedelar (66 procent) av respondenterna inte använder eller har avtal med någon annan aktör för inledande, begränsade åtgärder. En fjärdedel har utvecklat i fritext, se tabell 1. 14 procent svarade att man använder sig av privatpersoner (observera även att minst två av fritextsvaren avser CIP, dvs. privatpersoner) och nio procent av hemtjänstpersonal respektive väktare. Enstaka respondent svarade att övrig kommunal personal, såsom drifttekniker gata/park, rör, renhållning etc, används.

Diagram 1. Vilka resurser/aktörer använder/har kommunen avtal med för inledande åtgärder i dagsläget? Flera svarsalternativ var möjliga (70 svar)

Tabell 1. Fritextsvar om vilka kommunen använder eller har avtal med för inledande åtgärder (14 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Tre öar som har åretruntboende samt ökad riskbild sommartid.	Mitt Bohuslän
Avtal med Gunnar Dafgårds AB och Julia AB.	Mellersta Skaraborg
CIP Stora Förö, Gbg södra skärgård, ej avtalsbundet.	Storgöteborg
CIP Hälleforsnäs Hembygdsförening.	Flen
Frivillig brandkår tillika skogsbrandväm.	Skellefteå
Frivilliga brandmän.	Landskrona/Svalöv
Helsingborgs stads upphandlade väktare.	Skåne Nordväst
Industribrandkår.	Finspång
Kommunala trygghetsvårdar.	Svedala
Kyrkvaktmästare.	Öland

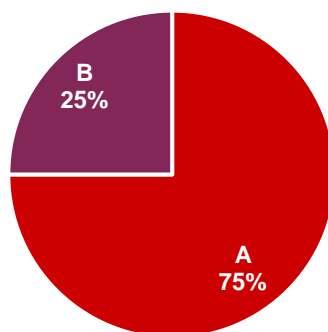
Fritext	
Skogs- och markägare.	Tanum
SSRS.	Luleå
Strandvärdar.	Laholm
Väktare i Västerås som Västerås stad står för och utbildar.	Mälardalen

2. Planerade avtal

Fråga 2 var formulerad: *Planerar kommunen att använda andra aktörer?*

Av diagram 2 framgår att tre fjärdedelar av de som svarat inte planerar att träffa avtal med andra aktörer inom de närmsta tre åren. En fjärdedel planerar att göra det. Fritextsvar om vilka kommunen planerar att träffa avtal med redovisas i tabell 2.

Diagram 2. Har ni beslutat att använda/träffa avtal med andra resurser/aktörer under de närmaste tre (3) åren? (56 svar)

- A) Nej (42 svar)
- B) Ja, vilka, ange i fritext (14 svar)

Tabell 2. Fritextsvar om vilka kommunen planerar att använda för inledande åtgärder. (14 svar)

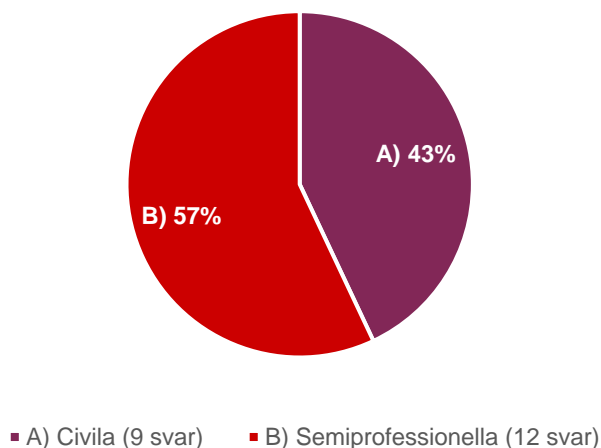
Fritext	Räddningstjänst
Vi har inskrivet i vårt gällande entreprenörsavtal med sotarna att de ska kunna ingå som CIP men det är ännu inte utnyttjat. I nästa upphandling av väktare (för kommunala fastigheter) ska vi förmodligen ta in samma "option".	Gislaved/Gnosjö
Vi arbetar med att skapa en gemensam trygghetscentral där ambitionen är att börja samarbeta ytterligare mellan de olika kommunala beredskaperna.	Skåne Nordväst
Väktare och privatpersoner.	Umeå
Väktare.	Mellerud
Tittar på möjligheten att använda fjällräddarorganisationen, vilket kanske kan betraktas som semiprofessionell aktör. Har även börjat titta på CIP-koncept, dock oklart i dagsläget om/hur vi går vidare med det. Vi har i dagsläget ett fåtal andra avtal (t.ex. med Maskinringen för att enkelt kunna ta in lantbrukare och andra entreprenörer vid främst skogsbränder), men jag uppfattar inte att det är den typen av avtal som avses i denna enkät, lämnar därför detta utanför.	Jämtland
Södra Ölands Pastorat.	Öland
Skogsbrandvårn.	Skellefteå
Privatpersoner (CIP).	Mälardalen
Kommunala ordningsvakter.	Kalmar
Kommunala jourer.	Varberg/Falkenberg
Industri för transport till öar.	Mitt Bohuslän
Hemtjänst-Vaktbolag-Flygplatspersonal.	Malung-Sälen
Flera medlemskommuners väktare och hemtjänstpersonal	Gästrike
Det vi har är avtal med samfälligheter eller andra organisationen i skärgården. På nio öar har vi materialdepåer med pump, slang och strålrör. Samfälligheten tar hand om depån i lämplig lokal, ett antal personer utbildas i handhavande och en gång per sommar åker vi runt och kontrollerar materialen och övar med kontaktpersonerna. Syftet är att kontaktpersoner på öarna ska kunna begränsa/fördröja brand i väntan på oss om brand uppstår. Vi skickar också sms till dem om brand uppstår på "deras" ö eller hos grannöar.	Uppsala

3. Insatstyper

Fråga 3 var formulerad: För vilka insatstyper använder/har kommunen avtal med olika aktörer i dagsläget?

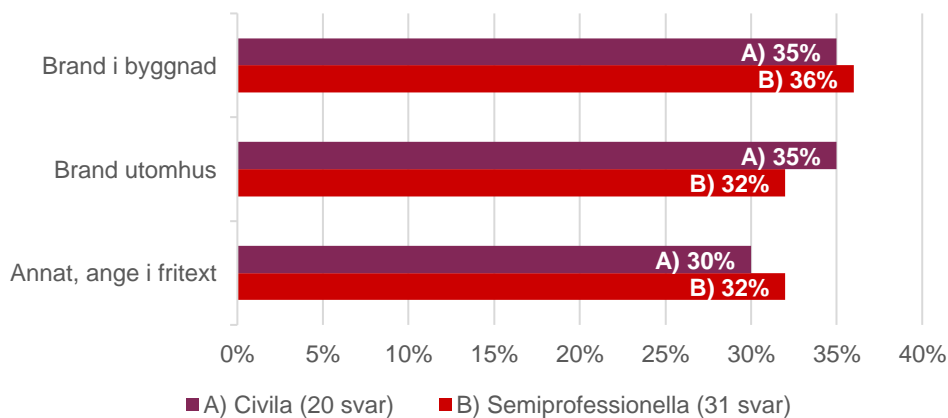
Av diagram 3 framgår att i de fall kommunen använder eller har avtal med andra aktörer om inledande åtgärder, så är det i mer än hälften av fallen med semi-professionella responsaktörer.

Diagram 3. Fördelning – används eller finns avtal med civila insatspersoner eller semi-professionella responsaktörer avseende inledande åtgärder? (21 svar)

Genom diagram 4 kan det konstateras att skillnaden mellan vilka insatstyper som civila respektive semiprofessionella larmas till är liten. Civila larmas i lika stor utsträckning till bränder utomhus som bränder i byggnader. Semiprofessionella larmas i störst utsträckning till bränder i byggnader. Därefter är det lika vanligt att de larmas till bränder utomhus som andra larm. Genom fritextsvaren i tabell 3 och 4 kan det urskönjas ett något bredare uppdrag för några av de semiprofessionella responsaktörerna.

Diagram 4. Andel – typ av insatser för civila och semiprofessionella (51 svar)

Tabell 3. Fritextsvar till svarsalternativet "Annat, ange i fritext" – om typer av insatser för civila (6 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Andra räddningstjänstuppsdrag och hjärtstopp där CIP kan göra nytta. Bedömning av inre befäl och RCB.	Mellersta Skaraborg
I första hand skogsbrand eller andra stora insatser och kriser.	Skellefteå
Trafikolycka, drunkning.	Öland
Trafikolycka, drunkning.	Varberg/Falkenberg
Trafikolycka, drunkning och hjärtstopp.	Medelpad
Trafikolycka, drunkning. Hjärtstopp via regionen.	Flen

Tabell 4. Fritextsvar till svarsalternativet "Annat, ange i fritext" – om typer av insatser för semiprofessionella (9 svar)

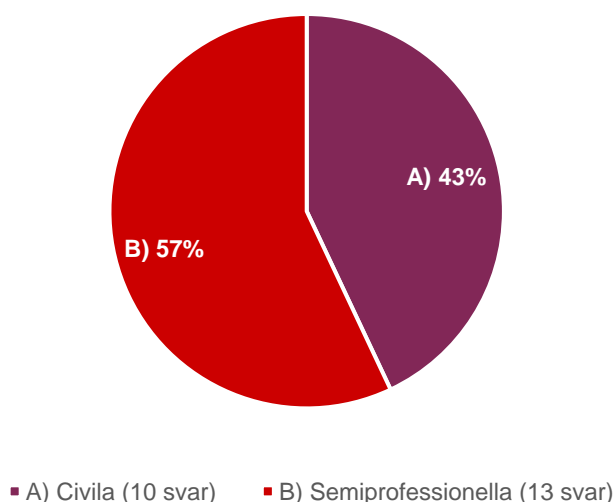
Fritext	Räddningstjänst
Andra räddningstjänstuppsdrag och hjärtstopp där de kan göra nytta. Bedömning av inre befäl och RCB.	Mellersta Skaraborg
Båtolyckor, sjöräddning.	Luleå
Endast vid skogs- och markbränder i deras skogsvårdsområden.	Tanum
Frivilliga kårer åker även på trafikolyckor och ev. fler uppsdrag enligt larmplan.	Landskrona/Svalöv
Lägesbild, guidning till rätt plats samt öppna objekt med hjälp av väktaren på plats.	Skåne Nordväst
Trafikolycka, drunkning, hjärtstopp.	Varberg/Falkenberg
Trafikolycka, hjärtstopp.	Nybro
Trafikolycka, sjukvårdslarm, drunkning.	Laholm
Transport.	Mitt Bohuslän

4. Utbildning

Fråga 4 var formulerad: Vilken utbildning och fortbildning genomförs för a) civila insatspersoner respektive b) semiprofessionella responsaktörer?

Av diagram 5 framgår att det är vanligare att utbilda semiprofessionella än civila. Detta följer mönstret från fråga 1 att det är vanligare med semiprofessionella än civila insatspersoner.

Diagram 5. Fördelning – utbildning av civila respektive semiprofessionella (23 svar)

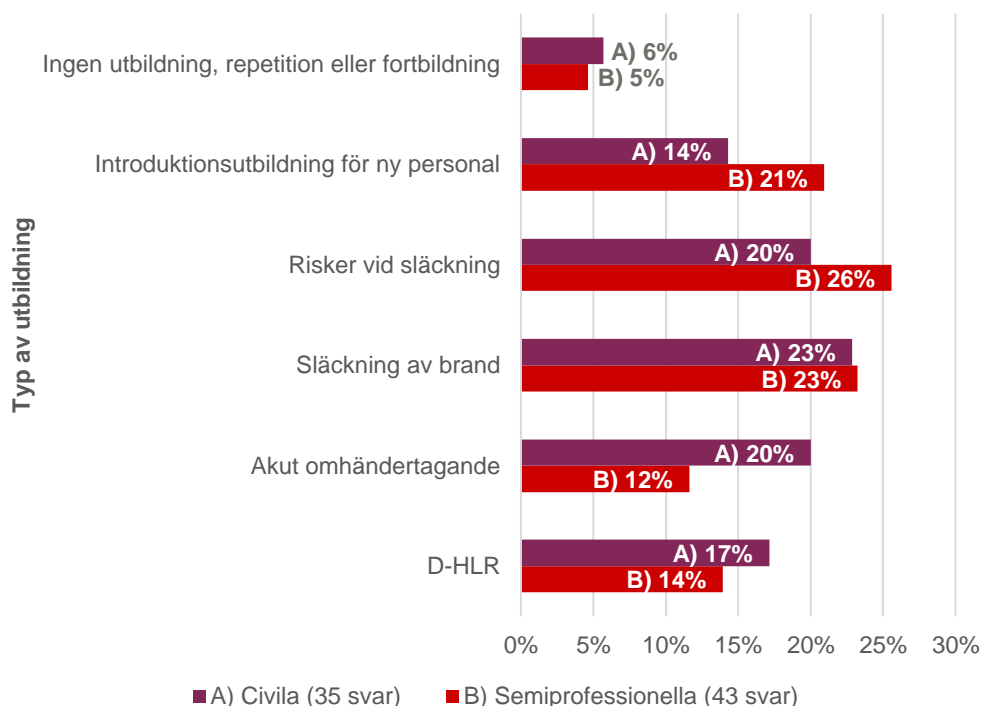
Av diagram 6 framgår att det är vanligast att utbilda civila insatspersoner i släckning av brand följt av risker vid släckning av brand och akut omhändertagande. Något mindre vanlig är utbildning i D-HLR² och introduktionsutbildning.

De vanligaste utbildningarna för semiprofessionella responsaktörer är risker vid släckning av brand följt av släckning av brand och introduktionsutbildning. Till skillnad mot civila är det för semiprofessionella något vanligare att introduktionsutbildning genomförs. Utbildning i akut omhändertagande sker i nästan lika stor utsträckning som D-HLR, dock inte i lika stor utsträckning som för civila.

Ingen utbildning, repetition eller fortbildning genomförs i liten utsträckning för såväl civila som semiprofessionella.

² Defibrillering, hjärt- och lungräddning och luftvägsstopp, Svenska rådet för hjärt-lungräddning.

Diagram 6. Innehåll i utbildningar för civila och semiprofessionella (78 svar)

5. Utbildningens längd

Fråga 5 var formulerad: Hur lång tid är utbildningen för a) civila insatspersoner respektive b) semiprofessionella insatspersoner?

Utbildningslängden för civila är generellt någon dag per år – från fyra timmar till en heldag.

Tabell 5. Fritextsvar om utbildningslängd för civila. (8 svar)

Fritext	Räddningstjänst
1 dag årligen, pga. Corona har det dock blivit inställt två år i rad.	Skellefteå
1 dag om året.	Mitt Bohuslän
4 timmar.	Öland
4 timmar.	Varberg/Falkenberg
8 timmar.	Flen
Ca en halv dags introduktionsutbildning följt av årlig repetition på några timmar.	Medelpad
En dags introduktionsutbildning, därefter återkommande årlig utbildning.	Mellersta Skaraborg
Frivilliga har introduktionsutbildning hos oss samt MSB:s utbildning för frivilliga. Årligen ska minst 12 timmars utbildning ske i vår regi, dessutom övar frivilligkåren själva.	Landskrona/Svalöv

Utbildningslängden för semiprofessionella varierar mellan cirka fyra timmar till fem dagar.

Tabell 6. Fritextsvar om utbildningslängd för semiprofessionella. (9 svar)

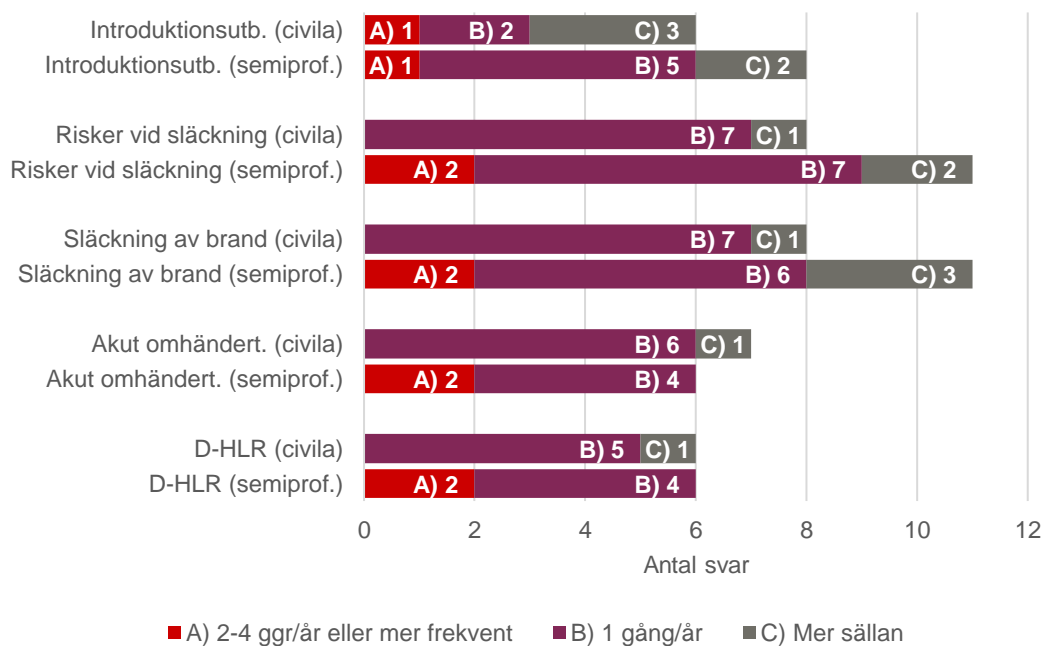
Fritext	Räddningstjänst
1 dag.	Gästrike
16 timmar.	Laholm
5 heldagar.	Svedala
8 timmar.	Varberg/Falkenberg
Cirka 4 timmar.	Skåne Nordväst
En dags introduktionsutbildning, därefter återkommande utbildning som varierar lite utifrån vilken personalgrupp det gäller.	Mellersta Skaraborg
Halvdagsutbildning.	Attunda
Utbildningen för väktarna är 6,75 h lång.	Mälardalen
Väktare får det av huvudarbetsgivaren.	Landskrona/Svalöv

6. Utbildningsintervall

Fråga 6 var formulerad: Hur ofta genomförs introduktion/repetitionsutbildning/fortbildning av civila insatspersoner respektive semiprofessionella responsaktörer?

Introduktionsutbildning tillhandahålls för semiprofessionella i större utsträckning än för civila. Se diagram 7. Både civila och semiprofessionella utbildas i hög utsträckning årligen i risker vid släckning och släckning av brand. Lite mindre vanligt är att genomföra utbildning i akut omhändertagande och D-HLR. Notera även att det är vanligare att utbilda semiprofessionella oftare, 2–4 gånger per år, nästan genomgående för alla utbildningstyper.

Diagram 7. Intervall för introduktion/repetitionsutbildning/fortbildning för civila respektive semiprofessionella (77 svar)

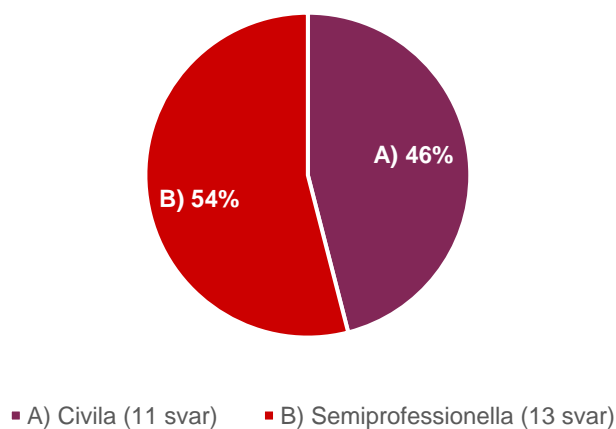

7. Planerad utbildning

Fråga 7 var formulerad: Vilken utbildning och fortbildning planerar ni att genomföra inom de närmaste tre (3) åren?

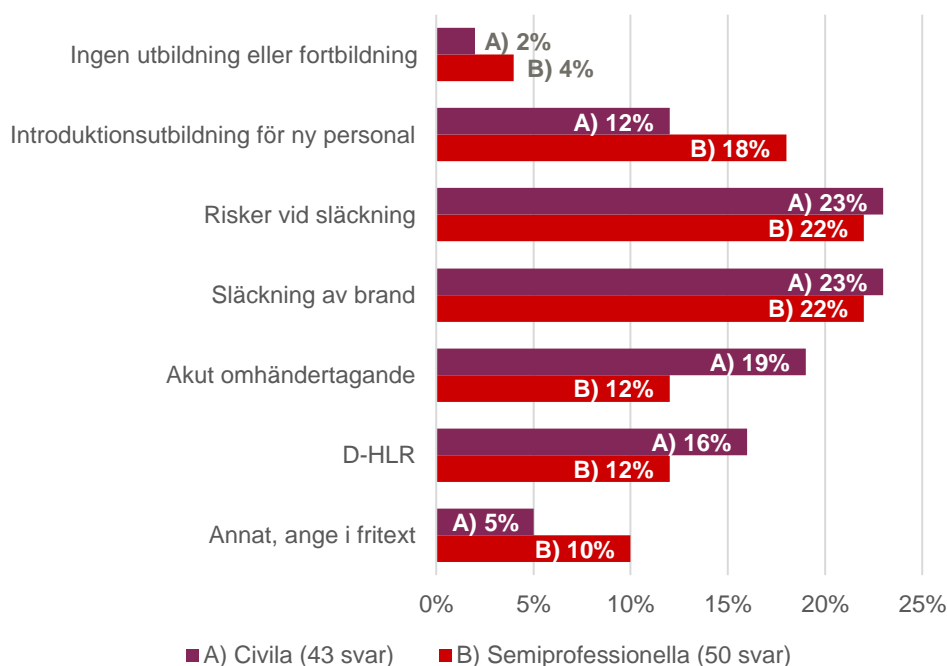
Kommunerna planerar utbildning och fortbildning av semiprofessionella i något större utsträckning än civila inom de närmsta åren, se diagram 8.

Diagram 8. Planerar kommunen att utbilda civila eller semiprofessionella under de närmsta tre åren? (24 svar)

Av diagram 9 framgår att de vanligaste utbildningarna som kommunerna planerar att genomföra är risker vid släckning och släckning av brand. Något mindre vanliga är introduktionsutbildning, akut omhändertagande och D-HLR. En liten del av respondenterna svarar att de inte planerar att utbilda eller fortbilda alls.

Diagram 9. Följande utbildningar planerar kommunen för civila och semiprofessionella (93 svar)

I diagram 9 har 5 procent respektive 10 procent svarat annat, ange i fritext. Det ger för civila två (2) svar och för semiprofessionella fem (5) svar. Svaren redovisas i tabell 7 och 8.

Tabell 7. Fritextsvar om andra utbildningar som kommunen planerar för civila (2 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Trafikolycka, drunkning.	Varberg/Falkenberg
Trafikolycka, drunkning.	Flen

Tabell 8. Fritextsvar om andra utbildningar som kommunen planerar för semiprofessionella (5 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Trafikolycka, drunkning, avspärning.	Mellersta Skaraborg
Trafikolycka, drunkning.	Varberg/Falkenberg
Säkerhet vid trafikolycka.	Nybro
Risker/hantering av trafikolycka och drunkning.	Laholm
Kommunikation i RAKEL, säkerhet vid trafikolycka, agerande som först på plats vid andra olyckstyper.	Svedala

8. Utrustning

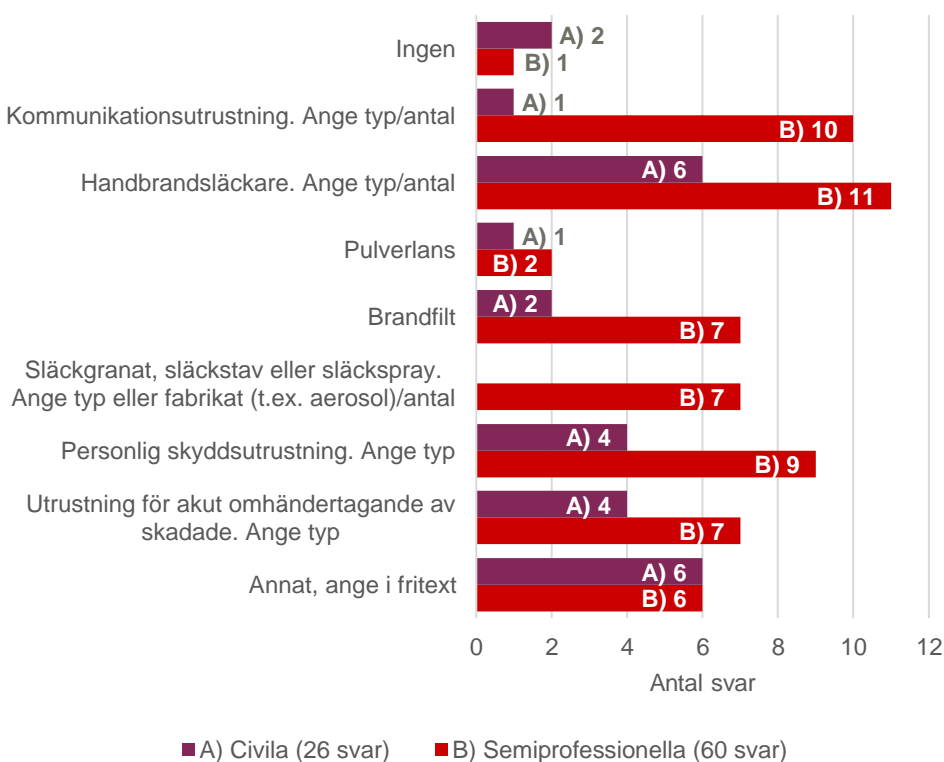
Fråga 8 var formulerad: Vilken utrustning har resurserna avseende räddningsinsats vid brand?

Av diagram 10 framgår att det är vanligast att civila insatspersoner har utrustning i form av handbrandsläckare och ”annat”, följt av olika former av personlig skyddsutrustning och utrustning för akut omhändertagande. Brandfilt, pulverlans och kommunikationsutrustning används i mindre utsträckning och släckgranat används inte alls. I enstaka fall anges att civila inte har någon utrustning.

Semiprofessionella har främst utrustning i form av handbrandsläckare och kommunikationsutrustning, tätt följt av personlig skyddsutrustning. Vidare är brandfilt, släckgranat, släckstav eller släckspray, utrustning för omhändertagande av skadade och ”annat” ganska vanlig utrustning för målgruppen. Mindre vanligt är pulverlans. I enstaka fall anges att semiprofessionella inte har någon utrustning.

Observera att diagram 10 kompletteras genom tabell 9 och 10, som innehåller fritextsvar för civila respektive semiprofessionella.

Diagram 10. Följande utrustning har civila och semiprofessionella (86 svar)

Tabell 9. Fritextsvar om vilken utrustning civila insatspersoner har (18 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Kommunikationsutrustning: <i>Tillhandahålls vid insats.</i>	Skellefteå
Handbrandsläckare: <i>6 kg pulver.</i>	Medelpad
Handbrandsläckare: <i>Pulver, 1 st./person.</i>	Öland
Handbrandsläckare: <i>Pulver, 2 kg.</i>	Mellersta Skaraborg
Personlig skyddsutrustning: <i>Reflexväst, ryggsäck, hjälm.</i>	Mellersta Skaraborg
Personlig skyddsutrustning: <i>Reflexväst (omärkt).</i>	Öland
Personlig skyddsutrustning: <i>Tillhandahålls vid insats.</i>	Skellefteå
Personlig skyddsutrustning: <i>Varselväst.</i>	Medelpad
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Första förband m.m.</i>	Mellersta Skaraborg
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Första förband och pocketmask.</i>	Medelpad
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Första hjälpen-kudde.</i>	Öland
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Sjukvårdsväska (allmän). Tillgång till defibrillator.</i>	Flen
Annat, ange i fritext: <i>Byarna där dessa civila insatspersoner bor har själva skaffat hjärtstartare.</i>	Medelpad
Annat, ange i fritext: <i>De frivilliga har egen utrustning av varierande slag.</i>	Varberg/Falkenberg
Annat, ange i fritext: <i>Ficklampa.</i>	Öland
Annat, ange i fritext: <i>Frivilliga brandmän har även enklare skaljacka och byxor för att kunna arbeta i skog och mark.</i>	Mellersta Skaraborg
Annat, ange i fritext: <i>Varningstrianglar.</i>	Flen
Annat, ange i fritext: <i>Vattentransport.</i>	Mitt Bohuslän

Tabell 10. Fritextsvar om vilken utrustning semiprofessionella responsaktörer har. (44 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Kommunikationsutrustning: <i>Raket/Mobiler.</i>	Gästrike
Kommunikationsutrustning: <i>Raket och navigationsutrustning.</i>	Laholm
Kommunikationsutrustning: <i>Raket.</i>	Mellersta Skaraborg
Kommunikationsutrustning: <i>Raket.</i>	Mälardalen
Kommunikationsutrustning: <i>Raket.</i>	Varberg/Falkenberg
Kommunikationsutrustning: <i>Raket.</i>	Nybro
Kommunikationsutrustning: <i>Raket i fast och 2 mobila.</i>	Landskrona/Svalöv
Kommunikationsutrustning: <i>Mobiltelefon 1 st., Raket handenhet 2 st., Raket fordonsterminal 1 st.</i>	Svedala
Kommunikationsutrustning: <i>Mellan SOS operatör och arbetsledare på väktarbolag.</i>	Skåne Nordväst
Kommunikationsutrustning: <i>GMS, Raket.</i>	Attunda
Handbrandsläckare: <i>Pulversläckare 6 kg, skumsläckare 9 l.</i>	Mälardalen
Handbrandsläckare: <i>Pulversläckare.</i>	Attunda
Handbrandsläckare: <i>Pulversläckare.</i>	Skåne Nordväst
Handbrandsläckare: <i>Pulver.</i>	Mellersta Skaraborg
Handbrandsläckare: <i>Pulver.</i>	Landskrona/Svalöv
Handbrandsläckare: <i>2 st. pulver, 1 st. skum.</i>	Svedala
Handbrandsläckare: <i>6 kg pulver.</i>	Varberg/Falkenberg
Handbrandsläckare: <i>1 st. 6 kg pulver.</i>	Laholm
Handbrandsläckare: <i>Två stycken 6 kg pulver.</i>	Nybro
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>Släckgranat vet ej typ.</i>	Skåne Nordväst
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>Fire-Pro.</i>	Gästrike
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>DSPA-5 släckgranat.</i>	Mälardalen
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>DSPA 5.</i>	Laholm
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>Aerosol.</i>	Varberg/Falkenberg
Släckgranat, släckstav eller släckspray: <i>Fire Pro Hero Kondenserad aerosol.</i>	Landskrona/Svalöv
Personlig skyddsutrustning: <i>Skyddshandskar, skyddsglasögon, halvmask Sundström SR100, partikelfilter Sundström SR510, varselväst, nödhammare/bälteskniv.</i>	Mälardalen

Fritext	Räddningstjänst
Personlig skyddsutrustning: <i>Reflexväst, arbetshandskar, latexhandskar.</i>	Laholm
Personlig skyddsutrustning: <i>Hjälm, handskar och beklädnad.</i>	Varberg/Falkenberg
Personlig skyddsutrustning: <i>Handske och skyddsglasögon.</i>	Skåne Nordväst
Personlig skyddsutrustning: <i>Rökskydd, larmställ.</i>	Landskrona/Svalöv
Personlig skyddsutrustning: <i>Varselkläder, hjälm.</i>	Nybro
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Sjukvårdsväska med förband, första hjälpen och tourniquet samt defibrillator.</i>	Svedala
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Hjärtstartare.</i>	Mälardalen
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Hjärtstartare, sjukvårdsväska.</i>	Nybro
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Första hjälpen m.m.</i>	Mellersta Skaraborg
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Filt och förbandsmaterial.</i>	Varberg/Falkenberg
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Defibrillator, sjukvårdsutrustning och filt.</i>	Laholm
Utrustning för akut omhändertagande av skadade: <i>Sjukvårdsväska.</i>	Landskrona/Varberg
Annat, ange i fritext: <i>Motorspruta, slang, strålrör o.s.v.</i>	Luleå
Annat, ange i fritext: <i>Varningstålt trafik med lampor.</i>	Nybro
Annat, ange i fritext: <i>Vissa har eget utryckningsfordon, vissa har pulverlans och släckgranat m.m.</i>	Mellersta Skaraborg
Annat, ange i fritext: <i>Varselvästar, verktyg, skyffel, sopborste, teleskopstege 3 meter, varningstålt och varningspuckar, absol och brunnstättning.</i>	Svedala
Annat, ange i fritext: <i>Trafikvarningslampa, olycksskylt, orange rotorlampa.</i>	Laholm
Annat, ange i fritext: <i>Defibrillator.</i>	Varberg/Falkenberg

9. Alarmering

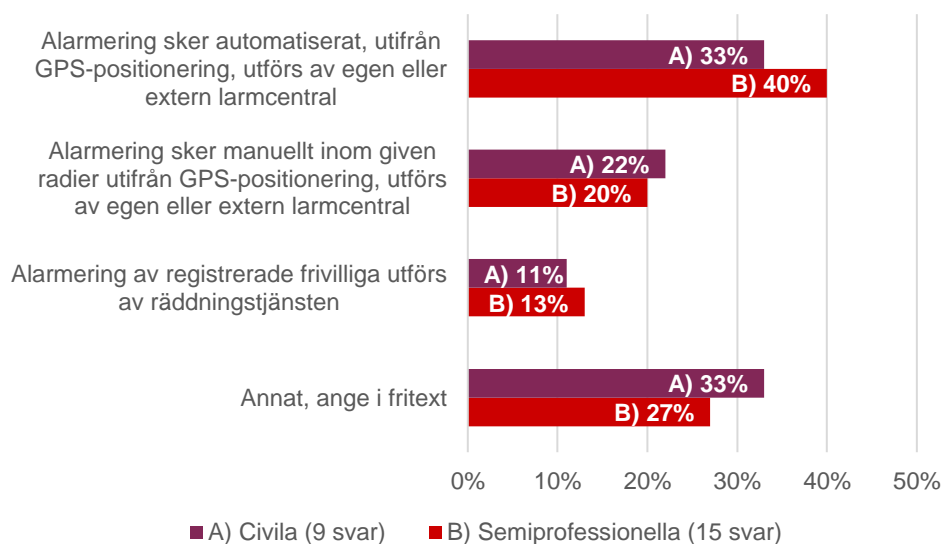
Fråga 9 var formulerad: Hur larmas resurserna ut?

Det är vanligast att civila larmas automatiserat, utifrån larmcentralens GPS-positionering av olyckan. Se diagram 11, ange i fritext. Manuell larmning är inte lika vanligt, inte heller att larmningen utförs av räddningstjänsten.

Det är också vanligast för semiprofessionella att larmning sker automatiserat utifrån deras GPS-positionering (av egen eller extern larmcentral).

Även kategorin ”annat” är vanlig för såväl civila som semiprofessionella. Se tabell 11 och 12 för fritextsvar.

Diagram 11. Så larmas civila och semiprofessionella (24 svar)

Tabell 11. Fritextsvar till svarsalternativet "Annat, ange i fritext" – om hur civila larmas (3 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Sms från SOS.	Varberg/Falkenberg
Egen närvaro.	Mitt Bohuslän
Alarmering sker av SOS/räddningstjänst, via telefon.	Luleå

Tabell 12. Fritextsvar till svarsalternativet "Annat, ange i fritext" – om hur semiprofessionella larmas (4 svar)

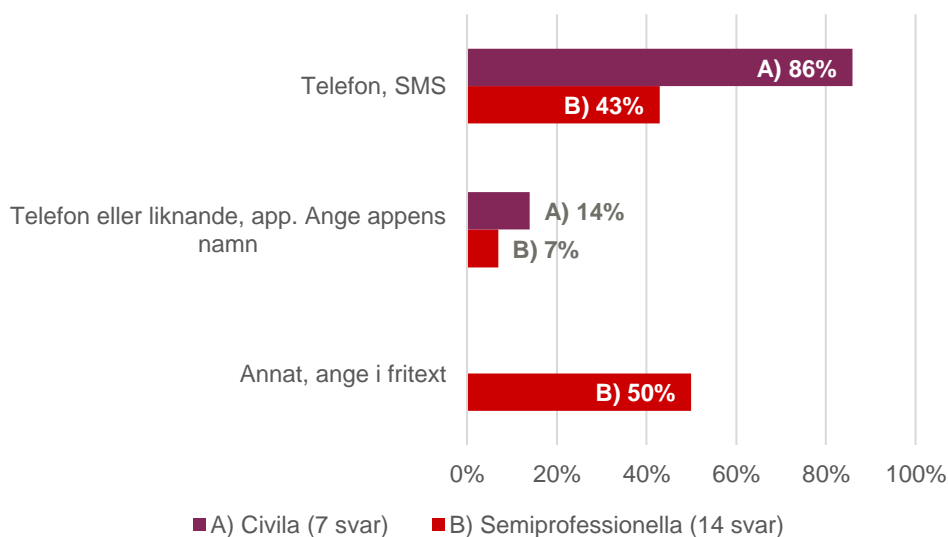
Fritext	Räddningstjänst
Manuellt av egen larmcentral.	Attunda
Vår larmcentral larmar ut enheter.	Landskrona/Svalöv
Alarmering sker av SOS/räddningstjänst, via telefon.	Luleå
Alarmering av larmcentral på enligt larmplan givna HT-områden.	Svedala

10. Larmutrustning

Fråga 10 var formulerad: Med vilken utrustning tas larmen emot?

Av diagram 12 framgår att en majoritet av de civila tar emot larm genom sms till mobil. En av sju svarar att civila tar emot larm via app. Av figuren framgår vidare att semiprofessionella i stor utsträckning tar emot larm via "annat, ange i fritext", vilket i många fall är Rakel enligt fritextsvaren i tabell 14, ibland kompletterat med sms till mobil, eller via app.

Diagram 12. Så tar civila och semiprofessionella emot larm (21 svar)

Tabell 13. Fritextsvar om i vilken app civila tar emot larm (1 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Telefon eller liknande, app. Ange appens namn: SOS.	Mellersta Skaraborg

Tabell 14. Fritextsvar om hur semiprofessionella tar emot larm, och appens namn (8 svar)

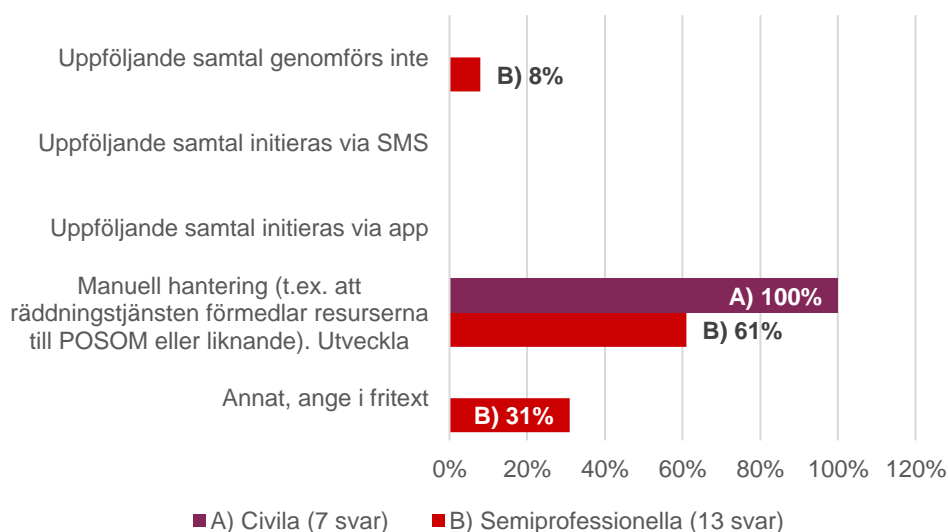
Fritext	Räddningstjänst
Telefon eller liknande, app. Ange appens namn: SOS.	Attunda
Annat, ange i fritext: <i>Rakel</i> .	Gästrike
Annat, ange i fritext: <i>Rakelterminal</i> .	Laholm
Annat, ange i fritext: <i>Larm går från SOS till väktarbolagets larmcentral. Väktare får SDS (Rakel) och sms som en extra backup.</i>	Mälardalen
Annat, ange i fritext: <i>Rakel</i> .	Mellersta Skaraborg
Annat, ange i fritext: <i>Rakel</i> .	Nybro
Annat, ange i fritext: <i>Rakel</i> .	Svedala
Annat, ange i fritext: <i>Rakel</i> .	Varberg/Falkenberg

11. Uppföljande samtal

Fråga 11 var formulerad: Hur initieras eventuella uppföljande samtal under och efter insatsen?

Av diagram 13 framgår att uppföljande samtal med civila initieras manuellt, det är också den vanligaste lösningen för semiprofessionella. Fritextsvar för civila och semiprofessionella framgår av tabell 15 respektive tabell 16.

Diagram 13. Så initieras uppföljande samtal för civila och semiprofessionella (20 svar)

Tabell 15. Fritextsvar om hur uppföljande samtal initieras för civila (4 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Vid behov av uppföljande samtal initieras detta av rtj-personal på olycksplats direkt med de civila insatspersonerna. Har de hunnit lämna tas kontakt via mail.</i>	Öland
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Jag kollar igenom vilka larm som varit och bedömer huruvida något larm av allvarligare karaktär har inträffat. Om så är fallet så kontaktas berörd personal och om det önskas eller bedöms nödvändigt så erbjuds samtalsstöd.</i>	Medelpad
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Inre befäl alternativt insatsledare/ styrkeledare initierar samtal.</i>	Mellersta Skaraborg
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Bedömning görs i det enskilda fallet, grunden är dock att detta går via primärvården.</i>	Varberg/Falkenberg

Tabell 16. Fritextsvar om hur uppföljande samtal initieras för semiprofessionella (9 svar)

Fritext	Räddningstjänst
Annat, ange i fritext: <i>Efter framtagna arbetsbeskrivning. De ingår i räddningstjänstens avlastande samtal.</i>	Gästrike
Annat, ange i fritext: <i>Väktarbolaget ansvarar för väktarnas arbetsmiljö och ansvarar för eventuella uppföljande samtal.</i>	Mälardalen
Annat, ange i fritext: <i>Inre befäl alternativt IL/SL initierar samtal på brandstation med egna kamratstödjare.</i>	Mellersta Skaraborg
Annat, ange i fritext: <i>Under insats samtal mellan SOS och arbetsledare. Efter insats återkommande veckovisa möten.</i>	Skåne Nordväst
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Räddningstjänsten har egna kamratstödjare, det är inte ett POSOM uppdrag.</i>	Landskrona/Svalöv
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Inre befäl alternativt IL/SL initierar samtal.</i>	Mellersta Skaraborg
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Yttre befäl ansvarar för att stödjande samtal eller annan hjälp påbörjas om behov finns för inblandad personal. Samma för egen eller semiprofessionella.</i>	Nybro
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Personalen är anställd i kommunen, så rutiner finns internt.</i>	Svedala
Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: <i>Bedömning görs i det enskilda fallet, grunden är dock att detta går via företagshälsövården.</i>	Varberg/Falkenberg

Diskussion – enkätstudie

Med en svarsfrekvens på 35 % ger denna enkät inte en heltäckande bild av i vilken utsträckning kommuner använder eller avtalat med någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsats i Sverige. Det är inte heller syftet med arbetet. Syftet var att hitta argument för och emot olika lösningar med att använda annan part för inledande åtgärder och framförallt att identifiera vilket behov av stöd från MSB som efterfrågas. För detta syfte kan svarsfrekvensen vara tillräcklig.

Från fråga 1 framgår några typiska kategorier av insatspersoner. Dels är det privatpersoner som engageras som civila insatspersoner. Här handlar det framförallt om kommundelar med långa insattider, exempelvis skärgårdsöar utan fast landförbindelse eller glesbygd. Här finns en gradvis och ibland outtalad övergång till frivilliga brandkårer eller räddningsvårn som är en kollektiv lösning i samma riktning som civila insatspersoner.

En annan tydlig grupp är semiprofessionella aktörer som har i sin roll att se till så att verksamhet, ofta kommunal, fungerar. Att agera med inledande åtgärder vid räddningsinsatser blir en naturlig förlängning av uppdraget. Sådana exempel är väktare, där man vid upphandlingen kan få uppgiften inskriven i avtalet, kommunala jourer samt trygghetsvärdar och strandvärdar. Även hemtjänstpersonal kan höra till denna grupp. En viktig fråga att ta ställning till, utan självklart svar, är i vilka situationer dessa semiprofessionella ska larmas ut. En lösning är att de larmas ut vid de tillfällen då de är nära olycksplatsen. En annan är att de larmas ut till räddningsinsatser på platser som ingår i det ordinarie uppdraget. Hemtjänstpersonal kanske larmas endast till sina brukare och väktaren endast till de anläggningar som ingår i bevakningsuppdraget.

En tredje grupp är semiprofessionella aktörer från verksamheter som är dominerande i lokalsamhället. De kan ha intresse och möjlighet att organisera inledande åtgärder inom ramen för sin verksamhet, allt från ortens storföretag till Svenska kyrkan. I vissa fall är dessa redan engagerade med medarbetare som räddningstjänstpersonal i beredskap. Här kan särskilt nämnas industribrandkårer och flygplatsräddningstjänst, som redan tidigare har kunnat delta i räddningsinsatser i särskild ordning.

Intervjustudie

Metod

Den andra delen i projektet är intervjuer med kontaktpersoner för ett urval av 16 räddningstjänster. Urvalet består av två kategorier. Dels räddningstjänster som redan använder eller har avtal om inledande åtgärder vid räddningsinsatser och dels räddningstjänster där någon sådan utveckling inte var aktuell inom de närmsta tre åren. Skälet till valet av dessa två grupper var att få med argument, goda exempel och bakgrund till beslut om exempelvis utrustningsval från dem som startat och för att hitta vad som hindrar kommuner från att starta.

De intervjuade kontaktpersonerna representerade följande organisationer som använder annan för inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser: Gästrikre räddningstjänst, Medelpads räddningstjänstförbund, Samhällsskydd Mellersta Skaraborg, Södertörns brandförsvarsförbund, Räddningstjänsten Skåne Nordväst, Räddningstjänsten Väst, Räddningstjänsten Mitt Bohuslän, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Laholm, Räddningstjänsten i Svedala kommun, Räddningstjänsten Öland samt Brandskyddsföreningen Sörmland som är engagerad i verksamheten vid Västra Sörmlands Räddningstjänst. För att underlätta läsningen benämns organisationerna endast med den geografiska delen av namnet i den följande redovisningen.

Den andra gruppen av intervjuade var med kontaktpersoner för följande organisationer som inte planerar att använda annan för inledande åtgärder inom närmsta tre åren: Räddningstjänsten Strömstad, Räddningstjänsten Östra Götaland, Räddningstjänsten Boden samt Storstockholms brandförsvarsförbund. Svar från denna grupp kommer in på fråga 7 och 8.

Vi skickade en förfrågan till de räddningstjänsterna i de utvalda organisationerna per e-post och bad mottagaren om att återkomma med förslag på tid för intervju. Intervjun genomfördes digitalt och tog cirka en och en halv timme. Representanter från samtliga utvalda organisationer ville delta i intervjuerna, men en tackade nej på grund av att tidpunkten sammanföll med ökad arbetsbelastning inför en befarad flyktingkris i samband med kriget i Ukraina.

Val av frågor

Intervjufrågorna var av både övergripande karaktär, t. ex. organisatorisk inriktning, och på detaljerad nivå, t. ex. utrustning. Frågorna till dem som har avtal om civila eller semiprofessionella insatspersoner finns i sin helhet i bilaga 2. Intervjufrågorna handlade om:

- respondenten
- vilka avtal man valt och motiven till det
- vilka aktörer som finns och till vilka insatstyper de larmas
- typ och omfattning av eventuell utbildning
- vilken utrustning som används och skälen till det samt hur den hanteras
- utrustning för FIP (en fråga som alltså inte har med frågor om civila och semiprofessionella att göra och som ställdes för att identifiera eventuell ny utrustning som används av professionella enheter vid släckning av byggnadsbränder. Svaren redovisas inte i denna rapport.)
- hur alarmering sker och vilken utrustning som används
- hur uppföljande samtal sker efter insats
- vilket stöd man önskar från MSB
- de viktigaste argumenten för och emot.

Frågorna till dem som saknar och inte avser använda eller teckna avtal i närtid om civila eller semiprofessionella insatspersoner finns i sin helhet i bilaga 3.

Intervjufrågorna handlade om:

- respondenten
- motiven till varför man valt att inte använda eller teckna avtal med annan part
- vilket stöd man önskar från MSB
- utrustning för FIP (en fråga som alltså inte har med frågor om civila och semiprofessionella att göra och som ställdes för att identifiera eventuell ny utrustning som används av professionella enheter vid släckning av byggnadsbränder. Svaren redovisas inte i denna rapport.)
- de viktigaste argumenten för och emot.

Hur vi återger intervjuerna

Rapporten innehåller inte en fullständig redovisning av alla svar. Intervjuaren skrev ned sammanfattande svar i en frågemall under intervjun. Därefter har vi sammanställt svaren genom att identifiera nyckelfraser som vi sedan har bearbetat till sammanhängande stycken.

De första frågorna handlar om hur de olika organisationerna utformat sin lösning rent tekniskt och administrativt och här är svaren kopplade till respektive organisation. De sista frågorna är inte lika tydligt beroende av den egna organisationens förutsättningar utan av mer generell karaktär. Svaren på dessa frågor är därför samlade tematiskt och inte kopplade till respektive organisation.

Resultat

1. Resurstyp och avtal

Semiprofessionella

Flera respondenter svarade att både personal i kommunens egna förvaltningar och personal i kommunalt upphandlade tjänster används som semiprofessionella vid räddningsinsatser. Det handlar vanligen om väktare, ibland benämnda trygghetspersoner samt personal inom socialtjänsten, vanligen hemtjänsten. Utförare inom socialtjänsten benämns ”omsorgspersonal” i rapporten.

Väktare/trygghetspersoner

Trygghetspersoner är vanligen väktare som har utbildats för att även kunna agera som semiprofessionella vid räddningsinsatser. Huvudargumenten är att de kan vara tillgängliga snabbt och är flexibla eftersom de i många fall cirkulerar i bil eller till fots i området. Det vanliga är väktare upphandlade av någon kommunal förvaltning, vilken förvaltning varierar mellan kommunerna, men det finns även exempel på privat upphandlade väktare.

Det vanliga är att ge kommunens³ väktare ett tilläggsuppdrag att agera som semiprofessionella vid räddningsinsatser. Detta tilläggsuppdrag regleras i samband med den ordinarie upphandlingen. I vissa fall omfattar uppdraget endast händelser i eller i anslutning till kommunala byggnader.

Det förekommer även att samarbetet baseras på en mer informell överenskommelse mellan parten som upphandlar väktartjänsten och räddningstjänsten. Väktarpersonalen ges i de fallen möjlighet att larmas till vissa räddningsinsatser utan formella avtal.⁴

³ Exempelvis Västerås, Södertörn och Helsingborg.

⁴ Väktare i centrala Katrineholm (via SBF Sörmland).

Det förekommer även att väktare i privata verksamheter agerar som semi-professionella vid räddningsinsatser genom avtal med räddningstjänsten. Ett exempel på avtal rör alarmering av väktare vid ett större handelsområde där närmaste brandstation är bemannad med RIB.⁵

I en kommun har räddningstjänsten långa körtider till två orter, men saknar underlag för en traditionell FIP-enhet. I kommunen diskuterades att utveckla trygghetsskapande tjänster samt att ”ta hem” väktartjänsten i kommunal regi. Diskussionerna resulterade i en kombinationstjänst där räddningstjänsten anställde trygghetspersoner som ronderar kommunens verksamhetslokaler och som larmas vid räddningsinsatser. Räddningstjänsten ser positivt på lösningen eftersom den ger en synlig och trygghetsskapande tjänst i samhället som dessutom kan bidra med inledande åtgärder vid räddningsinsatser.⁶

Socialtjänsten

I vissa kommuner har kommunens omsorgsverksamhet kontaktat räddningstjänstförvaltningen och erbjudit personal som kan agera som semiprofessionella vid räddningsinsatser.⁷ I andra har riktningen varit den omvända, att räddningstjänstförvaltningen har tagit initiativ till ett samarbete.⁸ Oavsett initiativtagare så har sådana kontakter i vissa kommuner lett till att personal inom omsorgen getts förutsättningar att agera vid räddningsinsatser genom överenskommelser mellan förvaltningarna. Därefter har utrustning skaffats och utbildning av omsorgspersonal genomförts.

Det förekommer samarbetsavtal mellan kommunala förvaltningar som mottar respektive upplåter personal som agerar som semiprofessionella vid räddningsinsatser. Det förekommer även att överenskommelser eller avsiktsförklaringar träffas mellan de olika förvaltningarna.⁹

I en kommun har omsorgspersonal (nattpatruller) sin fysiska hemvist hos räddningstjänstförvaltningen. Lösningen innebär att inledande åtgärder vid räddningsinsatser har blivit en naturlig del av arbetet för omsorgspersonalen.¹⁰

⁵ Räddningstjänsten Väst (Ullared).

⁶ Räddningstjänsten Svedala. Vid framtagandet av denna rapport sker en omorganisering där trygghetspersonalen organisatoriskt kommer att flyttas från verksamheten för räddningstjänst till en annan verksamhet. När så sker, och vid tidpunkten för denna intervju, överväger räddningstjänsten istället att anställa personalen som RIB. Det finns i dagsläget inga planer på att ha semiprofessionella resurser utanför den egna organisationen.

⁷ Gästrikre räddningstjänst.

⁸ Räddningstjänsten Laholm.

⁹ Gästrikre räddningstjänst (avsiktsförklaring med inriktningsmål), Samhällsskydd Mellersta Skaraborg (samarbetsavtal och överenskommelser).

¹⁰ Räddningstjänsten Väst. Vid framtagandet av denna rapport sker en omorganisering där omsorgspersonalen organisatoriskt kommer att flyttas från räddningstjänstförvaltningen till en annan förvaltning. Genom ändringen kommer nattpatrullerna framgent enbart att larmas på trygghetslarm (och brandindikering vid trygghetslarm).

Argument som används för att använda omsorgspersonal som semiprofessionella är att de har en lämplig utbildningsbakgrund, särskilt deras sjukvårdskunskaper. Omsorgspersonalen i en kommun menade att man, redan innan räddningstjänstens förfrågan om att agera som semiprofessionella, ändå agerade ungefär som en ”semi-FIP” vid olyckor. Steget att göra det formellt var därför inte så stort. Omsorgspersonalen cirkulerar i en stor del av kommunen och kan därför vara snabbare på plats i många fall, särskilt vid räddningsinsatser med långa avstånd för räddningstjänsten. Nattpersonalen har prioriterats för uppdraget eftersom bränder som startar nattetid ofta får mer allvarliga konsekvenser än bränder som startar dagtid. Kommunen undersöker även möjligheten att utöka beredskapen till även dag- och kvällstid.¹¹ En positiv bieffekt är att samverkan mellan socialtjänstförvaltningen och räddningstjänstförvaltningen kan ge en större trygghet för omsorgspersonalen, inte minst nattetid, eftersom de snabbt kan larma via Rakel vid behov.¹²

Invändningar som att uppdraget som insatsperson belastar socialtjänsten har förekommit från exempelvis allmänheten. Det är dock omsorgspersonalen som själva avgör hur de vill göra vid ett larm: om de ska stanna kvar hos eller fortsätta till en brukare, eller delta i räddningsinsatsen. Räddningstjänsten har dessutom som ambition att nattpatrullen ska kunna lämna olycksplatsen så tidigt som möjligt efter en snabb överlämning.¹³

Vissa respondenter där omsorgspersonal inte används som semiprofessionella vid räddningsinsatser i dagsläget, anger att det kanske är möjligt. Vissa socialtjänster har dock varit återhållsamma med ytterligare arbetsuppgifter med hänsyn till omsorgspersonalens arbetsbelastning.

Andra kommunala resurser

Flera av de intervjuade menar att ytterligare resurser, utöver väktare och omsorgspersonal som nämnts i föregående kapitel, borde kunna nyttjas som semiprofessionella vid räddningsinsatser. Man gav som exempel andra kommunala förvaltningar (utöver räddningstjänsten), som kommunala fastighetsbolag, och tekniska förvaltningar (t.ex. gatu- och parkavdelning). Det handlar om personal som rör sig i kommunen, exempelvis fastighetsjour i kommunala fastighetsbolag. Vid en intervju exemplifierades att ett fastighetsbolag¹⁴ överväger att starta en egen jour-enhet som kan larmas vid exempelvis lägenhetsbränder och vattenskador.

Kommunerna i ett räddningstjänstförbund arbetar med att skapa en gemensam trygghetscentral med ambition om utökad samarbete mellan olika kommunala beredskaper.¹⁵

¹¹ Räddningstjänsten Laholm.

¹² Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

¹³ Räddningstjänsten Laholm.

¹⁴ Kommunalt fastighetsbolag inom Gästrikens räddningstjänsts område.

¹⁵ Medlemskommuner till räddningstjänsten Skåne Nordväst.

En kommun erbjuder i vissa gymnasieprogram utbildningsprofilen ”Risk och säkerhet”. Det är räddningstjänsten som utbildar eleverna inom området. I årskurs ett och två kan eleverna söka feriearbete som strandvärdar inom och av kommunen. Strandvärdarna är aktiva från mitten av juni till mitten av augusti. Deras huvuduppdrag är att agera turistvärdar, men de kan även agera på larm från SOS. Strandvärdarna ersätter dock inte professionella räddningsenheter. 2020 räddade en sjutton år gammal elev livet på en man som höll på att drunkna.¹⁶

Utomkommunala resurser

Även utomkommunala resurser kan användas. En respondent menade att alla som är rörliga i en kommun eller som har möjlighet att bli det borde kunna bidra positivt som semiprofessionella vid räddningsinsatser, och gav receptionister och fastighetsskötare på utomkommunala fastighetsbolag som exempel.

En annan respondent var tveksam kring att använda privata aktörer eftersom det skulle kunna leda till merkostnader som måste betalas. Respondenten menade att den största potentialen istället finns bland kommunens resurser, exempelvis inom renhållning, teknisk avdelning och omsorg.

Genom initiativ från en RIB-anställd kyrkvaktmästare på Öland erbjöd sig också dennes kollegor sig att bistå vid räddningsinsatser. Räddningstjänsten såg positivt på förslaget i syfte att korta insattiderna. Pastoratet som är kyrkvaktmästarnas arbetsgivare och räddningstjänsten skrev ett avtal men vaktmästarna avgör själva om de kan och vill delta.¹⁷

I en kommun har räddningstjänstförvaltningen träffat ett civilrättsligt avtal med en verksamhet som genom egen ambition har insatspersonal i sin industriverksamhet. Verksamheten har en FIP-enhet som används vid larm i den egna verksamheten, och av räddningstjänsten utanför verksamhetens geografiska område, då som brandvärn. I samma kommun finns dessutom en industriverksamhet med farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § LSO med skyldighet att hålla en viss beredskap och denna kan larmas ut av kommunen.¹⁸ Detta ligger dock utanför avtal om inledande åtgärder vid räddningsinsatser men det finns tydliga paralleller.

Under intervjuerna berättade respondenter om andra samarbeten, som med Maskinringen, industrier med transportbåtar (för transport av räddningstjänst och andra resurser till exempelvis öar), med mera. Även resurser i form av exempelvis skogsbrandvärn och räddningsvärn lyftes. Dessa typer av resurser tar räddningstjänsten oftast hjälp av vid exempelvis omfattande skogsbränder eller för transporter, men inte för de inledande, begränsade åtgärder vid räddningsinsatser som är fokus i detta arbete.

¹⁶ Räddningstjänsten Laholm.

¹⁷ Räddningstjänsten Öland och södra Ölands pastorat.

¹⁸ Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

Civila

Det faktum att räddningstjänsten har lång körtid till vissa orter eller platser i kommunen har i vissa fall resulterat i en ambition om att stärka civila att själva kunna göra en första insats vid en olycka. Ett exempel på begrepp som används är ”Förstärkt medmänniska”¹⁹.

Det är ovanligt att räddningstjänstförvaltningen träffar avtal med civila insatspersoner. Det är inte heller vanligt att civila får sådana uppdrag utan det bygger vanligen på frivillighet. I en kommun funderade räddningstjänsten kring att engagera civila för att minska responstider till vissa orter. Sedan gjorde räddningstjänsten riktade utskick till boende i de orterna. Boende fick anmäla intresse för att agera som civila insatspersoner vilket ledde till att cirka 35 personer utbildades och fick viss utrustning.²⁰

Räddningstjänsten identifierar ibland lämpliga aktörer genom föreningar och drivande personer i kommuner eller byar där det finns ett engagemang. Områden för grannsamverkan upplevs som en bra kanal.²¹ Det omvända inträffar också, att intresserade civila eller semiprofessionella kontakter räddningstjänsten.²²

En respondent menar att samarbeten kring civila och semiprofessionella kommer att leva kvar, att systemet fungerar och är väl inarbetat. Den aktuella kommunen har arbetat med semiprofessionella i närmare femton år och civila i närmare fem år. En detalj med koppling till avtal är att denna kommun kräver att de civila insatspersonerna undertecknar ett sekretessavtal för att få delta i verksamheten.²³

Att hålla uppgifter uppdaterade

Kommuner håller sina uppgifter om civila och semiprofessionella resurser uppdaterade på olika sätt.

Uppgifter om upphandlade semiprofessionella resurser hanteras vanligen av de semiprofessionellas arbetsgivare, som socialtjänst eller vaktbolag. Det förekommer, som nämnts tidigare, att semiprofessionella resurser är anställda direkt av räddningstjänsten²⁴ och uppgifter om personalen hanteras då i räddningstjänstens ordinarie system.

Uppgifter om civila insatspersoner hanteras olika. De kan till exempel hållas tillgängliga och uppdaterade i datasystem hos räddningstjänsten eller genom listor som vidarebefordras till SOS Alarm för alarmering.

¹⁹ Räddningstjänsten Medelpad.

²⁰ Räddningstjänsten Öland.

²¹ SBF Sörmland.

²² SBF Sörmland och Mälardalens räddningstjänstförbund.

²³ Södertörns brandförsvärsförbund.

²⁴ Räddningstjänsten Väst (omsorgspersonal) och räddningstjänsten Svedala (trygghetspersoner). Se även fotnot nummer 6 och 10.

2. Insattstyper

Valet att engagera civila eller semiprofessionella vid räddningsinsatser har oftast sin grund i ambitionen att korta insattstider. Långa insattstider beror i många fall på långa avstånd för ordinarie räddningsresurser, men inte alltid. En ö som geografiskt ligger förhållandevis nära kan ändå ta lång tid att nå.

När det gäller valet av vilka insattstyper som civila och semiprofessionella larmas till finns i de flesta fall en tidskritisk aspekt.²⁵ Det handlar om insatser där det är viktigt att snabbt komma på plats för att avbryta ett skadeförlopp. Det handlar även om att kunna utföra små och enkla åtgärder i det tidiga skedet som har stor effekt i slutänden²⁶ och vid vilka insattstyper resurserna bedöms göra störst nytta.²⁷ Konkret kan det handla om insatser som är direkt avgörande för att 1) rädda liv och 2) stoppa eller begränsa ett skadeförlopp, exempelvis en brand.²⁸

Valet av insattstyper påverkas till en del av engagemanget hos aktörerna, i synnerhet om de är frivilligt engagerade.²⁹

Semiprofessionella och i många fall civila larmas till bränder generellt eller till bränder utomhus och bränder i byggnader, till trafikolyckor, där motorväg ofta är undantagen, samt till larm om drunkning.³⁰ I vissa kommuner larmas resurserna även till djurlivräddning³¹ och hjärtstopp³². Det sistnämnda handlar inte om räddningsinsatser enligt LSO utan regleras istället av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), men är ett exempel på hur olika områden överlappar varandra. Det har även förekommit diskussioner om miljöskador och eftersök ska ingå bland insattstyperna.³³ Vidare händer att räddningstjänsten gör en bedömning om att civila kan larmas, men det är i slutänden de civila som själva får avgöra om de har möjlighet och vill åka.³⁴

Någon kommun larmar semiprofessionella till en majoritet av de larmtyper som nämnts i föregående stycke men avgränsar larmtyperna för civila till bränder i byggnader och bränder utomhus.³⁵

Semiprofessionella betraktas i vissa fall som en tillvalsresurs som larmas av SOS Alarm om de bedömer att den resursen kan vara snabbast framme vid olycksplatsen. Samma kommun anställer strandvärdar under somrarna som utöver att vara värdar även agerar vid olyckor, då främst drunkningsolyckor. Resursen kan dock även välja att agera vid trafikolyckor, bränder och sjukvårdslarm i närheten av stranden där de arbetar.³⁶

En kommun larmar trygghetsvärdar (väktare) på vad respondenten benämner som alla ”LSO-larm”, och IVPA-larm, utan generell larmtyps begränsning. Dock finns

²⁵ Räddningstjänsten Laholm.

²⁶ Räddningstjänsten Medelpad.

²⁷ Gästrikke räddningstjänst, räddningstjänsten Medelpad och Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

²⁸ Södertörns brandförsvarsförbund.

²⁹ SBF Sörmland.

³⁰ Exempelvis Södertörns brandförsvarsförbund, räddningstjänsten Väst och räddningstjänsten Laholm.

³¹ SBF Sörmland.

³² Södertörns brandförsvarsförbund, räddningstjänsten Väst, räddningstjänsten Öland och räddningstjänsten Laholm. Alarmering sker företrädesvis via sjukvårdslarm genom IVPA-avtal med regionen.

³³ Södertörns brandförsvarsförbund.

³⁴ Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

³⁵ Räddningstjänsten Väst.

³⁶ Räddningstjänsten Laholm.

rutiner gällande geografiska områden dit trygghetsvårdarna inte responderar, dessa inkluderar alla motorvägar samt vissa, kända riskobjekt. Bakgrunden till detta är behovet av särskilda rutiner för personalens säkerhet. I denna kommun är trygghetsvårdarna anställda vid räddningstjänsten. Eftersom räddningstjänsten själv kan styra upplägg och innehåll av utbildningen för resurserna har det bedömts som irrelevant att göra någon generell begränsning bland larmtyperna (utöver motorvägar och riskobjekt). Trygghetsvårdarna kan göra stor nytta på plats, inte minst genom att rapportera in lägesbild i väntan på räddningsstyrkans ankomst.³⁷

Flera respondenter svarar att civila och semiprofessionella vanligen inte larmas till exempelvis automatiska brandlarm, hot om suicid, bränder i tunnlar eller trafikolyckor på motorvägar,³⁸ inte heller till utsläpp av farliga ämnen.³⁹ En av anledningarna till varför semiprofessionella inte larmas till trafikolyckor på motorvägar är exempelvis att de saknar nödvändiga varningsanordningar och skyddsfordon⁴⁰. Det kan också finnas begränsningar vid industribränder⁴¹ och trafikolyckor med tankbilar.⁴² Generellt försöker räddningstjänster undvika att larma civila och semiprofessionella till svåra olyckor, bland annat eftersom de frivilliga resurserna i allmänhet har mindre kunskaper inom räddningsområdet.⁴³ Man vill inte utsätta dem för stora risker eller för svåra uppdrag. Samtidigt fördes ett resonemang om att det verkade mer rimligt att utsätta resurserna för en lite högre risk om det finns liv att rädda.

I en kommun återkopplar de semiprofessionella resurserna (en frivillig industribrandkår och en kravställd anläggning enligt 2 kap. 4 § LSO, samt omsorgspersonal) till räddningstjänstens inre ledning vid larm. Den inre ledningen kan då, till exempel, be resurserna om att avvakta alternativt bege sig direkt till olycksplatsen. Ledningen ser även aktörernas positioner via deras Rakelterminaler, vilket kan vara positivt vid en räddningsinsats. Då alarmering av resurserna sker genom aktiva beslut från vakthavande befäl kan insatstyperna som resurserna larmas till variera. Men de larmas vanligen inte vid hot om suicid eller automatiska brandlarm.⁴⁴

I vissa kommuner larmas kommunens upphandlade väktare till bränder i kommunala byggnader genom tilläggsuppdrag i avtalet.⁴⁵ Den upphandlande parten⁴⁶ kan ha en tät dialog med räddningstjänsten⁴⁷ i frågan. Väktarna agerar även vid bränder i närheten av byggnaderna, som bränder i fordon eller containrar på exempelvis skolgårdar.⁴⁸ Väktare larmas dock vanligen inte på andra typer av olyckor än bränder i eller i anslutning till de kommunalt ägda eller förvaltade byggnaderna.⁴⁹

³⁷ Räddningstjänsten Svedala.

³⁸ Södertörns brandförsvarsförbund, SBF Sörmland, räddningstjänsten Väst med flera. Vilka resurser som larmas på de olika larmtyperna varierar lite mellan kommunerna.

³⁹ Räddningstjänsten Laholm och räddningstjänsten Öland.

⁴⁰ Räddningstjänsten Laholm.

⁴¹ Räddningstjänsten Öland och räddningstjänsten Medelpad.

⁴² Räddningstjänsten Medelpad.

⁴³ Räddningstjänsten Öland.

⁴⁴ Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

⁴⁵ Uppgift från räddningstjänsten Skåne Nordväst och räddningstjänsten Mälardalen.

⁴⁶ Västerås stad.

⁴⁷ Räddningstjänsten Mälardalen.

⁴⁸ Räddningstjänsten Skåne Nordväst och räddningstjänsten Mälardalen.

⁴⁹ Ibid.

Från att tidigare ha larmats till flera olika insatstyper berättade en respondent att omsorgspersonalen numera endast larmas till brandlarm vid trygghetslarm, av tidsmässiga skäl: personalen hinner inte med sitt huvuduppdrag annars.⁵⁰

En kommun ansåg att ytterligare verksamhetsområden inom kommunen borde kunna användas för att det ska finnas semiprofessionella responsaktörer i kommunen. Till exempel har renhållningsbolagets bilar hjärtstartare men de finns ännu inte med i något system för alarmering. De hade annars kunnat larmas vid IVPA-larm.⁵¹

3. Utbildning och fortbildning

SBF Sörmland utbildar i allmänhet civila och semiprofessionella (trygghetspersoner/väktare) en till två gånger per år. De ges samma typ av utbildning; en övergripande grundutbildning med fördjupning inom brand, räddning och sjukvård. Den behandlar organisation vid skadeplats och juridik med nödrätt. Dessutom behandlas händelsetyperna brand ute och brand i byggnad, trafikolycka, drunkning samt utsläpp av farligt ämne. Även förebyggande brandskydd ingår eftersom resurserna kan bidra i det förebyggande arbetet i sitt område och i sina olika nätverk.

Utbildningen varvar teori med praktik, och man övar olika scenarier. Momentet drunkning kan exempelvis handla om att kasta livboj samt att underhålla kunskaper om iläggningsplatser för räddningsbåtar och andra lokala förhållanden.

Utbildningen för semiprofessionella (väktare och omsorgspersonal) vid Gästrikre räddningstjänst innehåller släckning av brand, förebyggande av brand, tolkning och hantering av risker samt agerande vid olika akuta situationer. De övar med den utrustning som finns tillgänglig vid larm, såsom handbrandsläckare, brandfilt och släckgranat. Utbildningen planeras tillsammans med aktörerna. Vid arbetsplatsträffar genomförs uppföljning av personalläget – om personal har tillkommit eller slutat.

Medelpads räddningstjänstförbund har inte definierat någon kursplan för civila, men räddningstjänsten utbildar de civila genom en framtagen presentation.

Utbildningen varvar teoretiska och praktiska moment. Den genomförs årligen, antingen genom att de civila resurserna bjuds in till utbildningsträffar eller att räddningstjänsten erbjuder utbildningarna ute i byarna.

I Mellersta Skaraborg kommer civila troligen att utbildas vart tredje eller vart fjärde år. I utbildningen ingår användning av handbrandsläckare, första hjälpen, defibrillator med hjärt- och lungräddning samt riskbedömning. Även här varvas teori med praktik. Inledningsvis var brandmännen ute i samhället och utbildade civila men numera tar räddningstjänsten emot anmälningar och kallar sedan till utbildningsträffar, som vanligen genomförs på lördagar.

Civila på Södertörn genomgår en introduktionsutbildning som innehåller brandsläckning, akut omhändertagande och hjärt- och lungräddning samt användning av defibrillator. Dessutom anordnas årliga övningar med temaföreläsningar. Det finns kursplaner för utbildningarna. Utbildningarna sker vanligen på kvällstid och

⁵⁰ Räddningstjänsten Väst.

⁵¹ Räddningstjänsten Skåne Nordväst.

administreras av räddningstjänstens enhet för utbildning. Semiprofessionella (väktare) utbildas via den upphandlande förvaltningen i kommunen.

Utbildningslängden för semiprofessionella (väktare) i Skåne Nordväst är fyra timmar och innefattar brandsläckning med handbrandsläckare. Utbildningen beställs av den upphandlande förvaltningen eller väktarbolaget och genomförs av räddningstjänsten vid brandstationen.

Byggnadsbränder och trafikolyckor är de vanligaste typerna av räddningsinsatser och det styr utbildningarnas innehåll för semiprofessionella (omsorgspersonal) i Laholm. För sommaranställda strandvärdar genomförs årligen en tredagars utbildning. Den omfattar bland annat användning av vattenskoter samt hjärt- och lungräddning. Omsorgspersonalen får en två dagar lång grundutbildning inom räddningsområdet och en tre till fyra timmars årlig repetitionsutbildning. Nattpatrullen övar genom fiktiva larmmoment som framkörning, kommunikation med hjälp av Rakel, risker och omedelbara åtgärder. Ett datorprogram används för att simulera övningarna. Dessutom får omsorgspersonalen årlig utbildning i defibrillator med hjärt- och lungräddning.

När semiprofessionella (trygghetsvärdar/väktare) i Svedala har varit anställda i några månader genomförs en fem dagar lång introduktionsutbildning. Utöver det tillkommer några övningsdagar där trygghetsvärdar övas samtidigt som RIB-personalen. Utbildningarnas längd har sin grund i en behovsanalys om vad trygghetsvärdarna behöver kunna inom räddningsområdet och vilka moment de ska kunna utföra. Man diskuterar att ytterligare öka trygghetsvärdarnas kompetens inom räddningsområdet med sikte mot MSB:s Grib-utbildning (Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap).

I avtalet mellan räddningstjänsten och ett pastorat på Öland ingår utbildning för att kyrkvaktmästare ska kunna agera som semiprofessionella vid räddningsinsatser. En kontaktperson på pastoratet ansvarar för organiseringen inför utbildningen, men den bedrivs av räddningstjänsten på plats vid kyrkorna. Utbildning av civila är inte lika uppbunden, utan här provar sig räddningstjänsten fram. Utbildningarna är fyra-fem timmar långa och innehållet har sin grund i vilka räddningsinsatser aktörerna är tänkta att larmas till. Det handlar om brandsläckning och risker vid släckning samt om hjärtstopp. Inget i utbildningarna är direkt riktat mot trafikolyckor, utan snarare mot det omhändertagande av skadade som kan bli aktuellt vid sådana insatser. Civila anmäler sitt intresse för utbildning och räddningstjänsten kallar deltagare samt genomför utbildningarna vid brandstationen. Räddningstjänsten överväger att ta fram utbildningsfilmer för de civila som en form av repetitionsutbildning.

4. Utrustning

Tanken med valet av utrustning i Sörmland är att den ska bestå av enklare verktyg eller anordningar för att kunna minska skadeutvecklingen i ett tidigt skede. Civila och semiprofessionella (trygghetspersoner) tar sig till olycksplatsen med bil, cykel eller till fots. De har mobil, pulversläckare, sjukvårdsväska, varningsväst, varningspuckar för trafik och insatskort för olika typhändelser. De har även gemensam tillgång till hjärtstartare. En förening tillhandahåller samt byter felaktig eller använd utrustning för de civila och semiprofessionella resurserna. Föreningen administrerar arbetet genom ersättning från kommunen. Utrustning och administration finansieras genom Brandskyddsföreningen Södermanland genom bidrag från försäkringsbolag, kommunen, EU med flera.

I Gästrikke är utrustningen inriktad mot brandsläckning. Semiprofessionella (omsorgspersonal och väktare) tar sig till olycksplatsen med bil som är utrustad med brandfilt, handbrandsläckare och släckgranat. Räddningstjänsten byter ut defekt eller använd utrustning. Ursprungligen tillhandahöll ett försäkringsbolag utrustning till omsorgspersonalens elva fordon.

I Medelpad valdes utrustning utifrån att den skulle vara effektiv, förhållandevis lätt att använda samt ekonomiskt försvarbar. Civila tar sig normalt till olycksplatsen i egen bil, eller på något annat sätt. De har med sig pulversläckare, varselväst, första förband och pocketmask. Till minst tre byar inom släckområdet har räddningstjänsten lång körtid. I dessa byar har de civila resurserna något större pulversläckare samt pulverlansar. Räddningstjänsten tillhandahåller utrustningen i byarna och ombesörjer byte vid behov. Räddningstjänsten har dock fått ett ekonomiskt bidrag för handbrandsläckarna från en förening. I byarna finns efter eget initiativ även hjärtstartare.

I Mellersta Skaraborg tar sig civila till olycksplatsen med eget fordon, cykel eller till fots. De har genom räddningstjänsten fått en ryggsäck med en tvåkilos pulversläckare och annan utrustning som har bedömts nödvändig för uppdraget. Utrustningen är sponsrad av en förening och ett försäkringsbolag. Räddningstjänstförbundets samordningscentral kontaktas för byte av använd eller felaktig utrustning. Utrustningsvalet för semiprofessionella (omsorgspersonal) har sin grund i uppdragen de larmas till. Omsorgspersonalens arbetsgivare tillhandahåller tjänstebil utrustad med hjärtstartare, första förband och handbrandsläckare. Även på Södertörn tar sig civila till olycksplatsen på egen hand med en ryggsäck. Den innehåller en tvåkilos pulversläckare, varselväst samt en pocketmask och två blodstoppare. Vissa har även en släckgranat. Räddningstjänsten tillhandahåller utrustningen till en årlig kostnad om cirka 500 kronor per ryggsäck. De ordnar med även byte av utrustning vid behov. Semiprofessionella (omsorgspersonal) har snarlik utrustning, men två stycken sexkilos pulversläckare istället för en tvåkilos. Kommunen tillhandahåller utrustningen för de semiprofessionella aktörerna samt byter den vid behov.

Semiprofessionella (väktare) i Skåne Nordväst tar sig till olycksplatsen med bil. Den är utrustad med två pulversläckare och en släckgranat samt skyddsutrustning som handskar och glasögon. Kommunen tillhandahåller och byter använd eller defekt utrustning.

För Räddningstjänsten Väst larmas civila om de är i närheten av olycksplatsen och de tar sig dit på egen hand. De har egen utrustning av varierande slag. Försäkringsbolaget har tillhandahållit utrustning för civila, som hjärtstartare. Utrustning för semiprofessionella (omsorgspersonal) ska vara lätt att använda och ta liten plats. De har Rakel, sexkilos pulversläckare, brandfilt, aerosol, hjälm, handskar, skyddskläder, filt, förbandsmaterial och hjärtstartare.

I Laholm valdes utrustning som ska vara lätt att använda för omedelbara åtgärder på en olycksplats. Semiprofessionella (omsorgspersonal i nattpatrull) tar sig till olycksplatsen med egen bil utrustad med stationär och bärbar Rakel samt navigationsutrustning, sexkilos pulversläckare, brandfilt och släckgranat, reflexväst och arbetshandskar, latexhandskar, sjukvårdsutrustning, hjärtstartare och filt samt trafikvarningslampa och olycksskylt. Semiprofessionella i form av strandvärdar tar sig till olycksplatsen med bil alternativt terränghjuling eller vattenskoter. Deras utrustning består av Rakel samt handbrandsläckare och släckgranat. Brandfiltar, som omsorgspersonalen har, används troligen inte, dock möjligen vid brand hos exempelvis en brukare. Pulversläckaren är både lättanvänd och effektiv. Tanken med släckgranat är att minimera risken för att användaren ska utsättas för rök och brand. Räddningstjänsten bekostar byte vid använd eller felaktig utrustning. En nattpatrull får oftast en ny släckare direkt på olycksplatsen om de har använt sin. Nattpatrullen sköter den vanliga kontrollen av utrustningen medan räddningstjänsten gör de utökade kontrollerna. Strandvärdarnas utrustning kontrolleras, hämtas och lämnas dagligen på brandstationen.

Även i Svedala baserar sig valet av utrustning på larmtyp i kombination med vilka förmågor resurserna ska ha, utan att utsättas för risker. Strävan är att använda en effektiv och enkel utrustning som inte kräver djup kunskap. Resurserna är anställda av räddningstjänsten och utrustas efter samma rutiner som för övriga styrkor. Fordonen är utryckningsregistrerade med anropsnummer och utrustade med mobil samt bärbar och stationär Rakel. För brandsläckning finns två pulversläckare, en skumsläckare och en brandfilt. Sjukvårdsväskan innehåller tourniquet och hjärtstartare. Som skyddsutrustning finns larmställ och varselväst samt varningstålt och varningspuckar. Dessutom finns verktyg, skyffel, sopborste, en tre meter lång teleskopstege samt brunnstätning och absorptionsmedel. Resurserna kommer att flyttas organisatoriskt från räddningstjänsten till annan kommunal förvaltning, men troligen kommer räddningstjänsten att bistå med utbyte av utrustning även i framtiden.

Valet av utrustning bygger, även på Öland, på vilka typer av räddningsinsatser resurserna larmas till och vad de förväntas kunna göra vid dessa. De civila tar sig till olycksplatsen på lämpligt sätt med utrustning i form av pulversläckare, omärkt reflexväst, första hjälpen-kudde och ficklampa. De semiprofessionella (kyrkvaktmästare) tar sig till olycksplatsen med bil, men har i övrigt samma typ av utrustning som de civila. Räddningstjänsten tillhandahåller utrustning i båda fallen samt byter ut använd eller defekt utrustning. Resurserna kontrollerar själva sin utrustning och kontaktar räddningstjänsten för utbyte.

5. Alarmering och larmmottagning

Civila och semiprofessionella i Sörmland larmas av SOS Alarm till räddningsinsatser genom en mobilapp. Olycksplatsens position utgör grunden för vilka som larmas ut. Ambitionen är att även GPS-positionera resurser för att larma de som befinner sig i närheten, men detta görs inte i dagsläget. Tanken bakom tekniklösningen är att mobiler brukar hållas funktionsdugliga och inom räckhåll, vilket ger en god möjlighet att uppfatta larm. Civila ansvarar själv för sin mobil medan kommunen tillhandahåller och svarar för utbyte av de semiprofessionellas tjänstemobiler.

Alarmering av Gästrikens semiprofessionella (väktare och omsorgspersonal) utförs av SOS Alarm. Omsorgspersonal larmas via SOS-appen och kan i mobilen läsa om hjälpbehovet och värdera om de kan delta i räddningsinsatsen eller inte. Vid bränder larmas utöver räddningstjänsten även väktare och då sker kommunikationen och stöttning via Rakel. Mellan väktarna och räddningstjänstens bakre ledning finns förutbestämda radiokanaler. Räddningstjänsten programmerar Rakelterminalerna och utbildar väktarna men en annan förvaltning i kommunen tillhandahåller utrustningen.

Civila i Medelpad larmas genom att SOS Alarm positionerar olyckshändelsen och sedan skickar sms till CIP-gruppens mobiler i närmaste ort. Det valda larmsättet baseras på att denna teknik bedömdes mest rimlig.

Om vakthavande befäl vid räddningstjänsten i Mellersta Skaraborg bedömer att civila kan komma till nytta larmas de ut och då via SOS-appen. Räddningstjänsten menar att man informerar, snarare än larmar, civila resurser. De civila bestämmer själva om de kan eller vill åka, eller avstå, och de ansvarar själva för att den egna mobilen fungerar. Räddningstjänsten hjälper dock till med teknisk support kring SOS-appen. Semiprofessionella (omsorgspersonal) larmas genom Rakel som omsorgsförvaltningen tillhandahåller och underhåller. Då kan alarmering definieras redan i larmplanen för vissa typhändelser, vilket är tidsbesparande vid räddningsinsatser. Det är också fördelaktigt att se resursernas position vid en olycksplats.

Hos Södertörns brandförsvarsförbund larmas civila och semiprofessionella (väktare) manuellt genom den egna larmcentralen. Geostaket används dels för positionering och dels för alarmering av närmaste civila eller semiprofessionella resurser. Bakgrunden till lösningen är att man vid exempelvis insatser som kräver samverkan mellan olika myndigheter (t.ex. räddningstjänst och polis), inte önskar fler människor vid olycksplatsen än som behövs, det är en säkerhetsfråga. Civila tar emot larm i sin telefon, antingen via mobilapp eller via sms. Att utrusta de civila med annan larmmottagning hade riskerat att bli kostsamt, dessutom har de allra flesta redan en mobil. Även semiprofessionella (väktare) larmas manuellt av larmcentralen, fast genom Rakel. Väktarna använder Rakel i sitt ordinarie väktaruppdrag. De är vana vid utrustningen och kan dessutom enkelt positioneras. Räddningstjänsten tillhandahåller deras utrustning, säkerställer funktion och byter defekt utrustning.

Semiprofessionella (väktare) i Skåne Nordväst larmas manuellt inom given GPS-positionering via väktarbolagets ordinarie system. Det innebär att larm skickas till väktarnas personsökare, ett system som användes redan innan avtalet om att agera vid räddningsinsatser. SOS Alarm kan kommunicera via arbetsledaren på

väktarbolaget. Vaktbolaget tillhandahåller utrustning samt säkerställer funktion och ombesörjer byte av felaktig utrustning.

Räddningstjänsten Väst menar att det saknas ett bra sms-system för alarmering av civila. Civila larmas annars genom sms från SOS Alarm. Semiprofessionella (väktare) har tidigare larmats genom Rakel men det har ändrats till SOS-appen. Skälet var att få en sak mindre att hålla ordning på för väktarna. Mobil använder de sedan tidigare.

I Mälardalen larmas semiprofessionella (väktare) av SOS Alarm genom väktarbolagets larmcentral. Rakel används för larmning, men SOS Alarm skickar även sms till väktarna som en extra backup.

Semiprofessionella (omsorgspersonal i nattpatrull) i Laholm larmas av SOS Alarm utifrån GPS-position. De blir med andra ord larmade om de är nära olycksplatsen. Både bärbar och stationär Rakel används - utan fast skärm i bilen men med teknik för positionering och mottagande av larm. Strandvärdar larmas via personsökare och de har även tillgång till en bärbar Rakel. Bakgrunden till valet är att Rakel är ett befintligt och fungerande system. Rakel-abonnemang och utrustning för de semiprofessionella aktörerna tillhandahålls av räddningstjänsten genom en särskild projektbudget.

Eftersom de semiprofessionella resurserna (trygghetsvärdarna) är en del av organisationen hos räddningstjänsten i Svedala så larmas de på samma sätt som övriga räddningsstyrkor. Larmet kommer från räddningstjänstens ledningscentral och man använder Rakel.

Civila och semiprofessionella (kyrkvaktmästare) på Öland larmas av SOS Alarm genom sms och utifrån händelsens GPS-position. Resursernas faktiska position beaktas inte vid larm. Vid alarmeringen av vaktmästare skickas sms till vaktmästartelefonerna. Larm om hjärtstopp skickas inte per sms till civila eller semiprofessionella utan distribueras istället via mobilappen ”sms-livräddare”. Bakgrunden till vald metod för alarmering är att det inte finns så mycket annat att välja på. Lösningen är enkel samt befintlig eftersom insatsledarna sedan många år tillbaka mottar sms vid larm. Dessutom är kostnaden låg, enstaka hundralappar per år nämndes. Räddningstjänstförvaltningen har undersökt olika mobilappar för alarmering men funnit att vissa har varit kostsamma.

6. Uppföljande samtal

Principerna för uppföljande samtal ser likartade ut hos alla studerade organisationer. Vanligen tar räddningstjänsten, ibland insatsledare eller motsvarande, initiativ till uppföljande samtal för civila och semiprofessionella. Ibland är det civila eller semiprofessionella som lyfter behovet av uppföljande samtal. Räddningstjänsterna i Sörmland och Gästrik erbjuder sitt stöd men behövs annan, eller mer kvalificerad samtalshjälp, finns möjlighet att anlita annan kompetens. Uppföljande samtal genomförs vid behov och så snart som möjligt efter en räddningsinsats. Kortfattat handlar samtalet om att lyfta de individuella perspektiven kopplat till insatsen – vad man har upplevt och hur man mår.

Personal på räddningstjänsten i Medelpad undersöker inträffade larm där civila engagerats och bedömer om samtal behövs. Om stöd behövs kontaktas berörda civila och erbjuds samtalsstöd. Behovet av samtalsstöd har hittills varit försumbart. Under de första tre åren har det inte skett några sådana samtal.

För civila och semiprofessionella (omsorgspersonal och industriräddningstjänst) i Mellersta Skaraborg erbjuds ett inledande kamratstödande samtal av räddningstjänsten. Befälet, oftast styrkeledare, insatsledare eller vakthavande befäl, bedömer om samtal behövs och initierar det, alternativt initieras det av annan som har ingått i insatsen. Samtalet sker i nära anslutning till insatsen och handlar om att ge en samlad bild över insatsförloppet för hjälpresurserna. Efter ett första kamratstödande samtal hänvisas civila till sjukvården eller POSOM⁵² medan semiprofessionella vanligen hänvisas till företagshälsovården.

Om civila på Södertörn blir skadade psykiskt eller fysiskt så hanterar räddningstjänsten situationen på samma sätt som för räddningstjänstens ordinarie personal. Detsamma gäller semiprofessionella. Inre befäl avgör i samråd med berörda om och när ett sådant samtal ska ske. Samtalet handlar om att reda ut eventuella behov som uppkommit med anledning av insatsen.

Under insats i Skåne Nordväst sker en avstämning om behovet av uppföljande samtal mellan SOS Alarm och arbetsledare för den semiprofessionella aktören (vaktarbolaget). Efter insatser fångas eventuella behov genom de inplanerade veckovisa avstämningarna mellan bland annat räddningstjänsten och vaktarbolaget, genom en mötesform kallad ”Effektiv samordning för trygghet”.

Räddningstjänsten Väst gör alltid en bedömning om behovet av samtalsstöd. Grunden är att de civila hänvisas till primärvården medan de semiprofessionella (omsorgspersonal) hänvisas till företagshälsovården. En utmaning är att räddningstjänsten inte alltid vet vilka civila som har varit på plats under en insats dit civila larmats. Vidare uppmanas de semiprofessionella resurserna att vara med på uppföljande samtal genom räddningstjänsten om behovet finns.

Den semiprofessionella aktören (vaktbolaget) ansvarar för de anställdas arbetsmiljö och för eventuella uppföljande samtal. Efter räddningsinsatser i Mälardalen ställer räddningstjänsten ändå frågan om och i sådant fall vilka som behöver stöd, oavsett om det är den egna personalen eller andra aktörer som avses. Uppföljande samtal ska enligt rutin genomföras inom 48 timmar, men det sker oftast direkt efter insatsen. Eftersom minnen kan uppträda långt senare kan fler samtal behövas. Samtalen leds av en samtalsledare och innehåller det som behöver lyftas.

I Laholm stäms behovet av uppföljande samtal av direkt på olycksplatsen. Vid traumatiska larm där semiprofessionella har behövt prata igenom händelsen så har de varit med på räddningstjänstens After Action Review, AAR. Vanligen sker samtalen direkt efter insatsen. Det är vanligen en enklare version av AAR som genomförs – om upplevelser och vad som gjordes. Ibland bjuds semiprofessionella in till räddningstjänsten även några dagar efter det första samtalet, för fortsatt diskussion. Det finns en rutin för uppföljande samtal.

⁵² POSOM står för psykiskt- och socialt omhändertagande. POSOM är en ideell organisation som stöttar drabbade och anhöriga med krisstöd.

Eftersom de semiprofessionella resurserna är anställda av räddningstjänsten i Svedala ingår uppföljande samtal som en del i den ordinarie verksamheten, och det finns rutiner för det.

På Öland bedömer räddningstjänsten behov av och initierar uppföljande samtal direkt på olycksplatsen. Samtal ska normalt göras direkt och betraktas som en del av larmet. Civila och semiprofessionella tillfrågas om att närvara men kan inte tvingas. Om de har hunnit lämna olycksplatsen tas en kontakt via e-post. Vid alla händelser där någon människa har skadats genomförs samtal.

7. Önskat stöd

Arbetsmiljön är den största utmaningen och den är gemensam för de flesta som svarat. Det finns önskemål om stöd inom hela arbetsmiljöområdet men särskilt för att reda ut vilket ansvar kommunen har när civila larmas ut. Hur ser till exempel ansvaret ut om en civil insatsperson skadas eller gör sönder något vid en insats? Integritets- och sekretessfrågan måste också hanteras.

För att skapa bättre förutsättningar kring förmågan att införa system med civila och semiprofessionella insatspersoner kan man bygga på redan framgångsrika modeller. Men då måste goda exempel spridas, exempelvis färdiga administrativa lösningar för upphandling, försäkringar och avtalslösningar från de kommuner som redan har den här typen av verksamhet. Exempelvis avser Brandskydds-föreningen centralt att engagera sig som en aktör inom området CIP.

Att organisera semiprofessionella ses i regel som en mindre utmaning än civila. De har redan ett anställningsavtal i grunden och ibland även en alarmeringsfunktion med möjlighet till kommunikation under insatsen. För civila som inte har ett anställningsavtal i grunden, hade det varit bra om det togs fram ett generiskt avtalsförslag med de mest grundläggande punkterna, som kunde vara lika för olika kommuner.

En annan stor utmaning är alarmering och samband. Jämförelser gjordes med sms-livräddare som ett av de projekt som lyckats bra, men med den skillnaden att ett systematiskt arbete med civila insatspersoner borde styras nationellt, med gemensam alarmering. Då kunde även ärenden följas upp och statistik kan lättare omhändertas, fakta kan kopplas till forskning som bättre kan ge stöd vid kostnadsnyttanalyser. Det finns redan idag nationella appar som t.ex. 112-appen, SOS Alarm och Krisinfo. Dessa skulle kunna byggas på med inloggning för funktionalitet för privatpersoner, som då samtidigt tjänar andra syften inom krisberedskapen under samhällsstörningar. För att detta ska vara genomförbart behövs ett ekonomiskt stöd, men det kan delvis motiveras av att det även gagnar krisberedskapen och i slutändan även det civila försvaret.

Ett förslag som dök upp var att bygga på arbetet med ett stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta individer, men att bredda riskgrupper och olyckstyper. När formerna är klara behövs en samlad information om vilka grupper och vilka arbetsuppgifter som kan vara lämpliga. Stöd som kan behövas, är allt från vägledning till lokalt anpassat utbildningsunderlag/handböcker, som gärna bygger på

både forskning och beprövade erfarenheter. Detta kan med fördel spridas med hjälp av interna kanaler och med till exempel reportage i 90 sekunder.

Slutligen behöver nationellt samordnade nätverk byggas upp, till exempel genom regelbundna konferenser med syftet att byta erfarenheter och dela kunskap inom området.

8. Argument för och emot

Det är överlag positiva argument som framförs kring att använda civila och semi-professionella för inledande åtgärder vid räddningsinsatser. En av de intervjuade sammanfattar sina erfarenheter med att man önskar att även resten av kommunerna inom räddningstjänstförbundet ska arbeta på det viset.⁵³

Fördelarna med att använda sig av civila eller semiprofessionella är många, men det finns också utmaningar. Argumentens tyngd går inte att avgöra vid den här typen av studie, så sammanställningen innehåller samtliga argument, utan inbördes rangordning och utan att ange vem som framfört dem. Följande argument för respondenterna fram som huvudargument för och emot att använda annan för inledande åtgärder och organisering av civila i synnerhet:

Det främsta argumentet för en organisation som innehåller civila eller semi-professionella, det som upplevs ge den absolut största vinsten, är att ett tidigt ingripande kan bryta eller fördröja händelseförloppet till att professionella är på plats. Samtidigt är man noga med att civila eller semiprofessionella inte ska ses som ett skäl att minska de professionella resurserna, utan som en resurs som sömlöst kan bidra till en bättre samlad effekt till medborgarna.

Det finns också ett mervärde i att engagemanget som civil eller semiprofessionell även kan öka förmågan att förebygga olyckor i hem och på arbetsplatser. Att engagera civila kan också bidra till ett ökat enskilt ansvarstagande i samhället.

Många personer har civilkurage och är villiga att hjälpa medmänniskor i nödsituationer. Att systematisera en medverkan av dessa civila och semiprofessionella i räddningsinsatser skapar både bättre förutsättningar för den enskilde att agera, men också en trygghet i samhället att en räddningsinsats snabbt kan komma till stånd. För att kunna genomföra detta behövs lämplig utbildning för uppgifter före, under och efter räddningsinsatser.

Många kommuner har idag redan upprättade trygghetspunkter, där civila skulle kunna vara en del i kommunernas säkerhets- och trygghetsarbete. Att bygga insatser på frivillighet, med redan anställda i en kommun, ses som en god lösning, då det redan finns ett anställningsavtal i grunden. Samtidigt framförs argumentet att människor idag undviker att binda upp sig i kollektiva lösningar. Ett exempel är framgångarna hos exempelvis Missing People som bygger helt på frivillighet, medan lösningar som innebär ett åtagande är mindre lockande, exempelvis i traditionella föreningar.

⁵³ Samhällsskydd Mellersta Skaraborg.

Även i säkerhetsarbetet krävs en integration av människor med en annan nationell bakgrund och därmed med andra referensramar kring säkerhet. Rätt hanterat kan arbete med civila insatspersoner vara en del i detta, en del i att helheten från hemberedskap till krisberedskap vävs ihop sömlöst i kommunerna.

Ett utökat och gränslöst samarbete mellan kommunerna skulle kunna bidra till ett mera likvärdigt skydd mot olyckor i hela Sverige. Samarbete med redan befintliga organisationer skulle också kunna vara en framgångsfaktor, här nämndes brandskyddsorganisationer, frivilliga resursgruppen och andra redan avtalsbundna organisationer, vars medlemmar skulle kunna delta i räddningsinsatser. Respondenterna ser utmaningar med frågor kring arbetsmiljö, speciellt med tanke på att civila ska känna sig trygga med att göra rätt, och att inte utsätta sig själv eller andra för faror, eller att förvärra skadan. En särskild risk som identifierats och som måste beaktas är det ökade hot och våldskapital som ibland finns i samband med räddningsinsatser. Sekretess och andra frågor kring integritet uppmärksammas också. Det gäller speciellt för räddningsinsatser med civila som till skillnad från semiprofessionella saknar anställningsavtal.

Diskussion – intervjustudie

Intervjustudien var enkel att genomföra då respondenterna var tillgängliga och gärna berättade om sin verksamhet. En enda föll bort, beroende på att studien genomfördes samtidigt som omvärldsläget snabbt förändrades i och med att Ryssland startade krig mot Ukraina och att kommunens beredskap behövde ses över.

Resultatet från intervjustudien ligger i linje med tidigare forskning. Samtliga grupper som engagerats som semiprofessionella ligger exempelvis inom de yrkeskategorier som identifierats i tidigare arbeten. Det finns lokala variationer men både utbildning och utrustning verkar vara relativt lika. Det förklaras enklast genom att konstatera att branschen är liten och de olika aktörerna har kontakter och sprider information i sina olika nätverk. Det tycks som om den utbildning som ges och den utrustning som tillhandahålls verkar stämma ganska väl överens med de behov av utbildning och utrustning som Anderson Granberg m.fl. (2017)⁵⁴ identifierat. Det signalerar att de intervjuade organisationerna tar frågan om inledande åtgärder vid räddningsinsatser på allvar.

Det råder konsensus mellan de organisationer som engagerat semiprofessionella aktörer om att det är kostnadseffektivt, även om man inte kvantifierat nyttan. Däremot tycks den ekonomiska samhällsnyttan inte vara tillräcklig som motiv till att starta projekt inom området. Det handlar snarare om högre och mer svårkvantifierbara värden, som kan vara mycket mer än det som går att uttrycka i kronor och ören. Kostnaden är inte heller något som framförs som argument mot, av dem som valt att inte engagera semiprofessionella. Detta är i linje med resultaten från Weinholt m.fl. (2014)⁵⁵. Mellan raderna framskymtar i intervjuerna hur arbetet drivs av enstaka engagerade personer i respektive organisation.

⁵⁴ Andersson Granberg, T., m.fl. (2017) *Effektivt sambruk av kommunala resurser för ökad säkerhet och trygghet*, CARER rapport 21.

⁵⁵ Weinholt, Å., Andersson Granberg, T., (2013) *En samhällsekonomisk utvärdering av samarbete mellan räddningstjänst och väktare*, CARER rapport 2013:6.

Den administrativa överbyggnaden med komponenter som juridik, avtalsformer, arbetsmiljöansvar och försäkringar upplever flera respondenter som en utmaning. Då är ändå exempelvis frågan om hur man kan hantera försäkring av uttryckande frivilliga utredd (Holm, 2016)⁵⁶ men den här typen av stöd i arbetet finns inte samlad. Det tycks som om detta är en stor tröskel för att kunna skriva avtal om inledande åtgärder vid räddningsinsatser.

Den andra stora tröskeln handlar om att få in de inledande åtgärderna som en integrerad del i räddningsinsatsen som helhet. Kärnfrågor är alarmering och kommunikation. Här finns ett spann av lösningar från sms-larm av telefonlistekaraktär till larm via Rakel, räddningstjänstens standardlösning. Här ser respondenterna ett behov av att ensa de tekniska lösningarna, gärna på nationell nivå. Detta behov finns också identifierat i andra studier tidigare (Ramsell m.fl., 2016)⁵⁷, (Pilemalm, 2022)⁵⁸.

Teknisk utrustning i övrigt tycks inte vara någon stor fråga. Beträffande utrustning för brandsläckning är handbrandsläckare den beprövade grundutrustning som alla använder, ibland kompletterad med någon form av släckgranat. Just snabbheten i dessa utrustningar är avgörande, en faktor som varit känd länge. I James Braidwoods (1866)⁵⁹ memoarer beskrivs hur pyttssprutan introducerades för att komplettera slangutläggning hos de tidigaste professionella brandkårerna för att snabbare få vatten på branden och hur pyttssprutorna fick spridning:

"In 1848 he (Mr. Braidwood, förf. anm.) was induced, in consequence of the large number of small fires to which his engines were called out, to adopt a small hand-pump as an auxiliary to the fire-engine. This could be rapidly brought to bear, and although worked by but one man, the value of a small quantity of water thrown directly upon the seat of a small fire was found to be greater than that of perhaps twenty times as much when thrown about in the ordinary manner. It was of great importance also in warehouses stored with valuable goods, to throw the least necessary quantity of water upon a fire. These hand-pumps still form an important part of the present apparatus of the brigades, and they have been widely adopted elsewhere."

⁵⁶ Holm, A. (2016) *Några ansvarsfrågor avseende aktörer, i synnerhet frivilliga, som deltar i räddningsinsatser*, CARER rapport 2016:16.

⁵⁷ Ramsell, E. m.fl. (2016) *Integration av frivilliga aktörer i dynamisk resurshantering vid räddningsinsatser*, CARER rapport 2016:17.

⁵⁸ Pilemalm, S. (2022) *Hur expanderar vi konceptet civila insatspersoner – att hantera organisatoriska och IT-relaterade hinder*, CARER rapport 2022:39.

⁵⁹ Braidwood, J. (1866), *Fire prevention and fire extinction*, Bell and Daldy, London.

Diskussion

Kommunerna kan organisera sina räddningsinsatser på många olika sätt och så har det varit under lång tid. Heltidsbrandmän och RIB-personal har olika förutsättningar men kraven på dem är på många sätt lika under räddningsinsatser. Från allmänhetens sida är det svårt att se skillnad mellan heltidsbrandmän och RIB-personal. Samma förutsättning gäller för de olika grupper som börjat engageras för inledande åtgärder vid räddningsinsatser: förutsättningarna är olika men uppdraget likartat.

De kommuner som inlett samarbeten om inledande åtgärder vid räddningsinsatser verkar se nyttan och värdet i samarbetet. Det finns ingen som ifrågasätter samhällsnyttan. Däremot är incitamentet för kommunerna att starta sådana samarbeten svåråtgångat och för räddningstjänsten som isolerad organisatorisk enhet tycks samarbeten om inledande åtgärder vid räddningsinsatser innebära ett merarbete med otydlig finansiering.

Företeelsen med civila och semiprofessionella insatspersoner är relativt ny. Vissa organisationer beskriver hur de arbetar praktiskt på sina webbplatser. Några exempel är Västra Sörmlands räddningstjänst⁶⁰, Brandskyddsföreningen Sörmland⁶¹, Räddningstjänsten Väst⁶² och Södertörns brandförsvarsförbund⁶³.

Det finns ingen samsyn kring begrepp inom området, förmodligen eftersom organisationsmodellen där personer rycker ut enskilt (baserat snarare på var de befinner sig än vilken kompetens de besitter) och samlas och samverkar på olycksplatsen är relativt ny. Området är inte särskilt utforskat, huvudaktören är CARER vid Linköpings Universitet som bedriver forskning inom respons- och räddningssystem⁶⁴. Flera organisationsformer har därför snarare etablerats utifrån respektive kommuns praktiska lösningar på konkreta behov än utifrån beprövade lösningar.

Räddningsstyrkor betraktas traditionellt som kollektiv. Samtidigt kan man jämföra mellan lösningsformer beroende på om utgångspunkten är kollektiv eller individuell.

⁶⁰ <https://www.vsr.nu/civil-insatsperson/>.

⁶¹ <https://www.brandskyddsforeningen.se/regionala-foreningar/brandskyddsforeningen-sodermanland/om-oss/civil-insatsperson-cip/>.

⁶² <https://www.rvast.se/privatperson/frivillig-insatsperson/om-frivillig-insatsperson>.

⁶³ <https://www.sbff.se/om-oss/civil-insatsperson/>.

⁶⁴ <https://liu.se/forskning/carere>.

Tabell 16. Exempel på organisationsform beroende på kollektiv eller individuell dimension för räddningsinsatser

	Huvudsaklig anställning	Tillikauppgift som anställd	Utan anställning
Kollektiv dimension	Heltidsbrandmän	RIB	Räddningsvärn
Individuell dimension	FIP	FIP samt semiprofessionell insatsperson	Civil insatsperson

Här skapas ytterligare otydlighet om man exempelvis inför en organisation med civila men reglerar det avtalsmässigt med hjälp av en anställning. Det är en praktisk lösning men då är man inte längre civil, utan de facto kommunalt anställd RIB-personal.

MSB har under många år arbetat med att få gemensamma grunder för samverkan och ledning. Lösningar kring civila eller semiprofessionella insatspersoner för inledande åtgärder vid räddningsinsatser har stora likheter med andra blåljusaktörers hantering av frivilliga och ideella krafter, till exempel kring eftersök av försvunna personer eller sms-livräddare. Eftersom det i många fall handlar om samma frivilliga som engagerar sig i flera blåljusaktörers domän, finns ett behov av att skapa gemensamma grunder för dessa olika typer av verksamhet.

Lägger man dessutom till dimensionen fred, höjd beredskap och krig verkar det finnas en samsyn kring att medverkan av civila krävs i organisationen av det civila försvaret. Hur kopplingen kan eller ska göras verkar vara en öppen fråga.

Bilaga 1: Enkätfrågor

Kommunen får med stöd av 3 kap. 15 § LSO överlåta åt någon annan att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Med detta avses enligt Prop. 2019/20:176, sidan 77, de första begränsade åtgärderna som vidtas för att avbryta eller begränsa ett skadeförlopp. Vidare finns följande att läsa: Det kan t.ex. vara fråga om att försöka släcka en mindre brand med handbrandsläckare, larma andra personer på en olycksplats, använda livbojar vid drunkningstillbud eller vidarebefordra en lägesbild till räddningsledaren (inre ledning alternativt SOS Alarm) innan denne nått platsen. Uppgifter som är av sådan svårighetsgrad att det krävs ordinarie räddningstjänstpersonal kan dock inte komma i fråga.

MSB planerar att ta fram stöd om vilka inledande åtgärder och utrustningar som är effektiva vid en räddningsinsats kopplat till olyckstypen brand, särskilt för mindre komplex brand i byggnad. Stödet är tänkt att underlätta vid införande eller utveckling av koncept för civila insatspersoner (CIP) och vid avtal med semi-professionella responsaktörer.

För att få en bättre uppfattning om hur det ser ut runt om i landet, idag, skickar vi nu ut en enkät som vi önskar att kommunerna besvarar. Enkäten är frivillig att svara på och vi önskar svar senast 2021-09-08.

Frågorna handlar övergripande om man har CIP, semiprofessionella responsaktörer eller liknande idag. Om man har det, vilka resurser/aktörer har kommunerna i dagsläget avtal med för inledande åtgärder och hur ser planerna för framtiden ut? Enkäten innehåller även andra frågor som är kopplat till området såsom vilken utrustning som används. Enligt våra beräkningar så tar det cirka 3–8 minuter att fylla i enkäten. Enkätsvaren kommer MSB att använda för att få en lägesbild över hur det ser ut i Sverige idag och återkopplingen till er kommer att ske under 2022 i form av en vägledning.

Med frivilliga eller civila insatspersoner (CIP) avses de civila volontärer som deltar i räddningsinsatser som första insatsaktörer på frivillig basis.

Med semiprofessionella responsaktörer avses de aktörer som inte har räddningsprofessionen som sin huvudsakliga profession men som inom sitt yrke har kunskap som kan nyttjas vid räddningsinsatser.

Samråd har genomförts med Sveriges Kommuner och Regioner enligt förordningen om statliga myndigheters inhämtande av uppgifter från kommuner och näringsidkare, SFS 1982:668.

1. Vilka resurser/aktörer använder/har kommunen avtal med för inledande räddningsinsatser i dagsläget?

Civila insatspersoner och semiprofessionella responsaktörer

- Inga
- Privatpersoner
- Väktare
- Taxichaufförer
- Fastighetsskötare
- Hemtjänstpersonal
- Övrig kommunal personal, såsom drifttekniker gata/park, rör, renhållning etc.
- Andra, ange i fritext: _____

2. ”Har ni beslutat att använda/träffa avtal med andra resurser/aktörer under de närmaste tre (3) åren?” Om ja, vilka?

Civila insatspersoner och semiprofessionella responsaktörer

- Ja, vilka, ange i fritext: _____
- Nej

Obs! Fråga 3–11 gäller endast de kommuner som har avtal, idag, med olika resurser/aktörer.

3. För vilka insatstyper använder/har kommunen avtal med olika aktörer i dagsläget?

a. Civila insatspersoner

- Brand i byggnad
- Brand utomhus
- Annat, ange i fritext: _____

b. Semiprofessionella responsaktörer

- Brand i byggnad
- Brand utomhus
- Annat, ange i fritext: _____

4. Vilken utbildning och fortbildning genomförs i dag för a) civila insatspersoner respektive b) semiprofessionella responsaktörer?

a. Civila insatspersoner

- Ingen utbildning, repetition eller fortbildning genomförs (gå vidare till fråga 7)
- Introduktionsutbildningen för ny personal
- Utbildning i risker vid släckning av brand
- Utbildning i släckning av brand
- Utbildning i akut omhändertagande
- Utbildning i D-HLR

b. Semiprofessionella responsaktörer

- Ingen utbildning, repetition eller fortbildning genomförs (gå vidare till fråga 7)
- Introduktionsutbildningen för ny personal
- Utbildning i risker vid släckning av brand
- Utbildning i släckning av brand
- Utbildning i akut omhändertagande
- Utbildning i D-HLR

5. Hur lång är utbildningen för a) civila insatspersoner respektive b) semiprofessionella responsaktörer?

a. Ange i fritext _____

b. Ange i fritext _____

6. Hur ofta genomförs introduktion/repetitionsutbildning/fortbildning för civila insatspersoner respektive semiprofessionella responsaktörer?

Fyll i lämpligt val i nedanstående matriser.

<i>a) Civila insatspersoner</i>	2–4 ggr/år eller mer frekvent	1 gång/år	Mer sällan
Introduktionsutbildning	☐	☐	☐
Risker vid släckning	☐	☐	☐
Släckning av brand	☐	☐	☐
Akut omhändertagande	☐	☐	☐
D-HLR	☒	☐	☐

<i>b) Semiprofessionella responsaktörer</i>	2–4 ggr/år eller mer frekvent	1 gång/år	Mer sällan
Introduktionsutbildning	☐	☐	☐
Risker vid släckning	☐	☐	☐
Släckning av brand	☐	☐	☐
Akut omhändertagande	☐	☐	☐
D-HLR	☐	☐	☐

7. Vilken utbildning och fortbildning planerar ni att genomföra inom de närmaste tre (3) åren?

a. Civila insatspersoner

- Ingen
- Introduktionsutbildning
- Utbildning i risker vid släckning av brand
- Utbildning i släckning av brand
- Utbildning i akut omhändertagande
- Utbildning i D-HLR
- Annat, ange i fritext: _____

b. Semiprofessionella responsaktörer

- Ingen
- Introduktionsutbildning
- Utbildning i risker vid släckning av brand
- Utbildning i släckning av brand
- Utbildning i akut omhändertagande
- Utbildning i D-HLR
- Annat, ange i fritext: _____

8. Vilken utrustning har resurserna avseende räddningsinsats vid brand?

a. Civila insatspersoner

- Inga
- Kommunikationsutrustning. Ange typ/antal _____
- Handbrandsläckare. Ange typ/antal _____
- Pulverlans
- Brandfilt
- Släckgranat, släckstav eller släckspray. Ange typ eller fabrikat (t.ex. aerosol)/antal: _____
- Personlig skyddsutrustning. Ange typ: _____
- Utrustning för akut omhändertagande av skadade. Ange typ: _____
- Annat, ange i fritext: _____

b. Semiprofessionella responsaktörer

- Inga
- Kommunikationsutrustning. Ange typ/antal: _____
- Handbrandsläckare. Ange typ/antal: _____
- Pulverlans
- Brandfilt
- Släckgranat, släckstav eller släckspray. Ange typ eller fabrikat (t.ex. aerosol)/antal: _____
- Personlig skyddsutrustning. Ange typ: _____
- Utrustning för akut omhändertagande av skadade.
Ange typ: _____
- Annat, ange i fritext: _____

9. Hur larmas resurserna ut?

a. *Civila insatspersoner*

- Alarmering sker automatiserat, utifrån GPS-positionering, utförs av egen eller extern larmcentral.
- Alarmering sker manuellt inom given radie utifrån GPS-positionering, utförs av egen eller extern larmcentral.
- Alarmering av registrerade frivilliga utförs av räddningstjänsten.
- Annat, ange i fritext: _____

b. *Semiprofessionella responsaktörer*

- Alarmering sker automatiserat, utifrån GPS-positionering, utförs av egen eller extern larmcentral.
- Alarmering sker manuellt inom given radie utifrån GPS-positionering, utförs av egen eller extern larmcentral.
- Alarmering av registrerade frivilliga utförs av räddningstjänsten.
- Annat, ange i fritext: _____

10. Med vilken utrustning tas larmen emot?

a. *Civila insatspersoner*

- Telefon, SMS
- Telefon eller liknande, app. Ange appens namn: _____
- Annat, ange i fritext: _____

b. *Semiprofessionella responsaktörer*

- Telefon, SMS
- Telefon eller liknande, app. Ange appens namn: _____
- Annat, ange i fritext: _____

11. Hur initieras eventuella uppföljande samtal under och efter insatsen?

a. Civila insatspersoner

- Uppföljande samtal genomförs inte.
- Uppföljande samtal initieras via SMS.
- Uppföljande samtal initieras via app.
- Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: _____
- Annat, ange i fritext: _____

b. Semiprofessionella responsaktörer

- Uppföljande samtal genomförs inte.
- Uppföljande samtal initieras via SMS.
- Uppföljande samtal initieras via app.
- Manuell hantering (t.ex. att räddningstjänsten förmedlar resurserna till POSOM eller liknande). Utveckla: _____
- Annat, ange i fritext: _____

Bilaga 2: Intervjufrågor alt. 1

Intervjufrågor till kommun som använder civila eller semi-professionella för inledande åtgärder vid räddningsinsatser.

Inledning

Hej! Först och främst – tack för att du/ni ställer upp på intervjun. Mitt namn är XX och jag jobbar på Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Jag utgår från att du/ni har läst mailutskicket inför intervjun så det går jag inte närmre in på, om det inte har uppstått några särskilda frågor.

Under 2021 skickade MSB ut en enkät med frågor till kommunerna om de använder civila (privatpersoner) eller semiprofessionella (t ex väktare) för inledande, begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. MSB håller nämligen på att undersöka om och i sådant fall vilket stöd kommunerna behöver inom området.

(Kommunen har besvarat enkäten: 1/2 Ja (1), läs nedan Nej (2), läs nedan).

Ja: Ni svarade i enkäten att ni använder civila eller semiprofessionella, och om detta handlar mina frågor. Jag kommer även att ställa några frågor om räddningstjänstens FIP eller motsvarande. Tack förresten att er organisation besvarade enkäten.

Nej: Enligt våra noteringar besvarade ni inte enkäten men vi har uppfattat att ni arbetar med området. Stämmer det? Ja/Nej. Frågorna handlar om att använda civila och semiprofessionella för inledande åtgärder, och jag kommer även att ställa några frågor om räddningstjänstens FIP eller motsvarande.

Känner du till vad som menas med inledande, begränsade åtgärder enligt LSO?

1/2 Ja (1)Nej (2), läs nedan.

Genom ändringarna i (3 kap. 15 §) LSO som trädde i kraft 2021-01-01 får kommuner överlåta åt andra aktörer att vidta inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser. Det handlar om att avbryta eller begränsa ett skadeförlopp, som att släcka en mindre brand med handbrandsläckare, larma på en olycksplats eller vidarebefordra en lägesbild till räddningsledaren. Syftet är att korta responstider och minska skador.

1. Frågor om respondenten

Uppgifter om organisation och respondent

Intervjudatum: XXXX-XX-XX

Respondentens namn: X X

Respondentens mailadress och telefonnummer: X@X och XXX-XXX XX XX

Är du (respondenten) välbekant inom området?

1/2 Ja (1), läs nedan Nej (2), läs nedan.

Om ja, finns fler personer inom er organisation som arbetar med inledande åtgärder för civila, semiprofessionella eller FIP?

Namn och kontaktuppgifter: XX, X@X och XXX-XXX XX XX

Om nej, finns någon som är det? I sådant fall vem?

Typ av organisation: Räddningstjänst i egen kommun/Förbund

Önskade underlag

Vi undrar om vi kan få tillgång till dokument, som riskanalys över kommunens geografiska område, handlingsprogram (förmågebeskrivning), riskanalys för arbetsmiljön, avtal/upphandlingsunderlag. och kursplan med mål/innehåll.

2. Frågor om avtal

Jag ser att ni har svarat att XXX. Vad ligger till grund för valet av aktörer?

Vilken avtalsform har valts? _____

Ser ni att det finns möjlighet att nyttja anställda i kommunen som insatsperson?

I så fall, inom vilka områden? _____

På vilket sätt hålls uppgifter (om resurserna) tillgängliga och uppdaterade?

Hur är samarbetet tänkt att fungera över tid? _____

3. Frågor om aktörer och insatstyper

Hur valde ni till vilka insatser som CIP eller semi-professionella larmas?

Vad ligger till grund för valen av responsområden? _____

Bränder

”Bränder i byggnader” omfattar olika typer av byggnader – har ni gjort någon avgränsning till vilka byggnadsbränder civila eller semiprofessionella larmas?

Med ”Bränder utomhus” omfattas bränder i skog och mark samt brand i fordon – har ni gjort någon avgränsning till vilka bränder CIP och semiprofessionella larmas?

Vilka insatser larmas civila eller semiprofessionella inte till? _____

Planerar ni att ändra valen av responsområden (utöka eller minska)? Varför?

Hur identifierar räddningstjänstorganisationen nya responsområden och aktörer som kan vara aktuella för inledande åtgärder, eller vilka områden som behöver avvecklas? _____

4. Frågor om utbildning

Vad ligger till grund för valet av utbildning och intervall? _____

Vad innehåller utbildningen (om kursplan saknas)? _____

Hur organiseras och administreras utbildningarna? _____

5. Frågor om utrustning

Civila

Hur tar sig civila till olycksplatsen? _____

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valen/valet av utrustning? _____

Vem tillhandahåller utrustningen? _____

Hur sker utbyte av använd eller felaktig utrustning? _____

Semiprofessionella

Hur tar sig semiprofessionella till olycksplatsen? _____

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valen/valet av utrustning? _____

Vem tillhandahåller utrustningen? _____

Hur sker utbyte av använd eller felaktig utrustning? _____

6. Frågor om utrustning för FIP

Använder er organisation framskjutna enheter, såsom FIP (första insatsperson)?

Nej → gå till nästa avsnitt.

"Vilken utrustning har professionella responsaktörer (FIP)?

Vid svar – utgå ifrån utrustningen i en enhet, finns flera enheter redovisas detta i det sista svarsalternativet."

Hög/lågtryckssystem. Ange typ/utformning: _____

Strålrör, dimspik etc. Ange typ: _____

Skärsläckare

Släcksystem med tillsatsmedel. Ange typ/utformning: _____

Handbrandsläckare. Ange typ/antal: _____

Pulverlans

Brandfilt

Släckgranat, släckstav eller släckspray.

Ange typ eller fabrikat (t.ex. aerosol)/antal _____

IR-kamera (värmekamera)

Övertrycksfläkt

Utrustning för tillträde/dörrforcering.

Ange typ av verktyg: _____

Stege. Ange typ: _____

Andningsskydd av typ tryckluftsapparat

Andningsskydd av annan typ än ovan.

Ange typ av andningsskydd/antal: _____

Övrig personlig skyddsutrustning.

Ange typ: _____

Kommunikationsutrustning.

Ange typ: _____

Utrustning för akut omhändertagande av skadade.

Ange typ: _____

Annat, ange i fritext: _____

Organisationen har flera professionella responsaktörer inom organisationen.

Utrustningen hos dessa skiljer sig åt /skiljer sig inte åt

Om innehåll och utformning skiljer sig åt, beskriv skillnaderna övergripande:

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valet/valet av utrustning?

Vilken eller vilka fordonstyper används? _____

7. Frågor om utalarmering

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valet av alarmering av civila? _____

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valet av alarmering av semiprofessionella?

Civila

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valet av mottagande av larm? _____

Vem tillhandahåller utrustningen för utlarmning? _____

Vem säkerställer att utrustningen fungerar? _____

Hur sker utbyte av felaktig utrustning? _____

Semiprofessionella

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valet av mottagande av larm? _____

Vem tillhandahåller utrustningen för utlarmning? _____

Vem säkerställer att utrustningen fungerar? _____

Hur sker utbyte av felaktig utrustning? _____

8. Frågor om uppföljande samtal

Civila

Hur tänker ni som organisation hantera eventuella uppföljande samtal?

Stödfrågor: Om uppföljande samtal genomförs – vad ligger till grund för valet av uppföljande samtal? _____

Hur långt efter genomförd insats genomförs uppföljande samtal? _____

Vad behandlas? _____

Om uppföljande samtal inte genomförs – varför? _____

Semiprofessionella

Hur tänker ni som organisation hantera eventuella uppföljande samtal?

Stödfrågor: Om uppföljande samtal genomförs – vad ligger till grund för valet av uppföljande samtal? _____

Hur långt efter genomförd insats genomförs uppföljande samtal? _____

Vad behandlas? _____

Om uppföljande samtal inte genomförs – varför? _____

9. Frågor om stöd

Stödfrågor: Vilket stöd behövs (innehållsmässigt) för att kommunerna ska ha förutsättningar att kunna inarbeta och utveckla arbetssätt för inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser? _____

Hur bör materialet utformas och på vilket sätt bör det erbjudas? _____

Vägledning

Fortbildning på MSB:s Fortbildningstjänst

Utbildningsfilmer (exempelvis – hur används en släckgranat)?

Annat, ange i fritext _____

Vilken kommunikation (om stödmaterial) är lämplig?

Nyhetsbrev

Spridning via räddningstjänstråd

Direktutskick till räddningstjänster

Webinarier

Annat, ange i fritext: _____

Skulle ett sådant stödmaterial kunna vara till hjälp i andra sammanhang, som för räddningstjänstens FIP? Om inte, vad skulle då behövas? _____

10. Argument för och emot

Stödfrågor: Vilka är de viktigaste argumenten för och emot civila och semiprofessionella? _____

Förväntade du dig någon fråga som inte ställdes under intervjun? I sådant fall, vilken? _____

Kan du/ni (er organisation) tänka dig/er (sig) er att ingå i en referensgrupp inom området? Observera att vi i det här skedet bara undersöker möjligheter och att vi återkommer till er om det blir aktuellt. _____

”Tack för att du/ni tog dig/er tid att svara på frågorna! Vi kommer att sammanfatta och tillgängliggöra svaren i en rapport under 2022.

De övriga leveranserna vi planerar att färdigställa inom det här området (under 2022) är en sammanställning av enkätundersökningen, samt ett stöd om vilka inledande åtgärder och utrustningar som är effektiva vid byggnadsbränder, särskilt mindre komplexa byggnadsbränder.”

Kommentar:

Bilaga 3: Intervjufrågor alt. 2

Intervjufrågor till kommun som INTE använder civila eller semiprofessionella

Inledning

Tack för att er organisation besvarade enkäten! Som jag nämnde tidigare har ni enligt våra noteringar svarat att ni i dagsläget inte använder civila eller semiprofessionella för inledande åtgärder, och att ni inte planerar att göra det inom de närmsta tre åren.

Stödfrågor: Vad ligger till grund för beslutet? _____

Vilka aktörer ser du som möjliga att använda för inledande åtgärder? Ser du t.ex. att det finns möjlighet att nyttja anställda i kommunen som insatsperson?

I så fall, inom vilka områden? _____

Frågor om stödmaterial

Stödfrågor: Vilket stöd skulle behövas (innehållsmässigt) för att ge er förutsättningar för att kunna inarbeta och utveckla arbetssätt för inledande begränsade åtgärder vid räddningsinsatser? _____

Hur bör materialet utformas och på vilket sätt bör det erbjudas? _____

- Vägledning
- Fortbildning på MSB:s Fortbildningstjänst
- Utbildningsfilmer (exempelvis – hur används en släckgranat)?
- Annat, ange i fritext _____

Vilken kommunikation (om stödmaterial) är lämplig?

- Nyhetsbrev
- Spridning via räddningstjänstråd
- Direktutskick till räddningstjänster
- Webinarier
- Annat, ange i fritext: _____

Skulle ett sådant stödmaterial kunna vara till hjälp i andra sammanhang, som för räddningstjänstens FIP? Om inte, vad skulle då behövas? _____

Frågor om utrustning för FIP

Använder er organisation framskjutna enheter, såsom FIP?

1/2 Ja (1) Nej (2), gå till nästa avsnitt.

”Vilken utrustning har professionella responsaktörer (FIP)?

Vid svar – utgå ifrån utrustningen i en enhet, finns flera enheter redovisas detta i det sista svarsalternativet.”

Hög/lågtryckssystem. Ange typ/utformning: _____

Strålrör, dimspik etc. Ange typ: _____

Skärsläckare

Släcksystem med tillsatsmedel. Ange typ/utformning: _____

Handbrandsläckare. Ange typ/antal: _____

Pulverlans

Brandfilt

Släckgranat, släckstav eller släckspray. Ange typ eller fabrikat (t.ex. aerosol)/antal: _____

IR-kamera (värmekamera)

Övertrycksfläkt

Utrustning för tillträde/dörrforcering. Ange typ av verktyg: _____

Stege. Ange typ: _____

Andningsskydd av typ tryckluftsapparat

Andningsskydd av annan typ än ovan. Ange typ av andningsskydd/antal:

Övrig personlig skyddsutrustning. Ange typ: _____

Kommunikationsutrustning. Ange typ: _____

Utrustning för akut omhändertagande av skadade. Ange typ: _____

Annat, ange i fritext: _____

Organisationen har flera professionella responsaktörer inom organisationen.

Utrustningen hos dessa skiljer sig åt /skiljer sig inte åt

Om innehåll och utformning skiljer sig åt, beskriv skillnaderna övergripande:

Stödfrågor: Vad ligger till grund för valen/valet av utrustning?

Vilken eller vilka fordonstyper används? _____

Avslutande frågor

Stödfrågor: Vilka är de viktigaste argumenten för och emot civila och semiprofessionella? _____

Förväntade du dig någon fråga som inte ställdes under intervjun? I sådant fall, vilken?

Kan du/ni (er organisation) tänka dig/er (sig) er att ingå i en referensgrupp inom området? Observera att vi i det här skedet bara undersöker möjligheter och att vi återkommer till er om det blir aktuellt. _____

”Tack för att du/ni tog dig/er tid att svara på frågorna! Vi kommer att sammanfatta och tillgängliggöra svaren i en rapport under 2022.

De övriga leveranserna vi planerar att färdigställa inom det här området (under 2022) är en sammanställning av enkätundersökningen, samt ett stöd om vilka inledande åtgärder och utrustningar som är effektiva vid byggnadsbränder, särskilt mindre komplexa byggnadsbränder.”

Kommentar: _____

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap